

Čís. 223

První čítanka

na základě psacího čtení.

Příspěním vynikajících znalců školství

vydal

JOSEF KLICPERA.

27. nezměněné vydání.

(Vynesením vys. c. k' ministeria kultu a vyučování ze dne 2. prosince 1879, č. 18184
a ze dne 10. května 1890, č. 6425 schválena.)

Vázaná je za 20 kr.

V Praze 1881.

Nákladem F. Tempského.

Předmluva.

Pan F. Tompšský, dlouholetý přítel historiografa pana Dr. Palackého a zároveň nakladatel jeho spisů, již po delší dobu sbíral látku k první čítance pro školy české. Čítanka tato měla se pracovati na týchž základech, na jakých výborná čítanka Jos. Heinricha spočívá. Při této práci pan Tompšský mnohými znalci školství přímo i nepřímou byl podporován. Já jsem byl požádán, abych snesenou látku prohlédl a spořádal. Podnikl jsem tuto práci, a výsledek její podávám nyní ctěným pánům kolegům. Vyhovětí dílkem tímto všem přáním jest naprosto nemožno, protože právě o vyučování v první třídě každý zvláštní své náhledy má. Ačkoli čítanka tato na základě psacího čtení spořádána jest, může jí přece každý učitel dle svého vlastního náhledu užití. Že všude šetřeno bylo pravidla „od lehčího k těžšímu“, snadno každý nahlédne. I měkké ů a ou, jichž hned v prvních cvičeních ve slabikách užito, vyslovuje české dítě snadně. Ač se v první třídě ku krasopisu hleděti nemůže, jest přece psací písmo velmi bedlivě provedeno, že jistě každému znalci školství dostačí. **Obrázky za tím účelem jsou připojeny, aby děti na hlásky snadno se upamatovaly.**

Porovná-li se provedení této čítanky s kupní její cenou, musí se uznati, že jest velmi *laciná*. Kéž bude v našich školách zdrojom, z něhož by se prýštily zdar a požehnání! Zárodků ohou jest v ní hojnost.

V Praze, v měsíci červnu 1878.

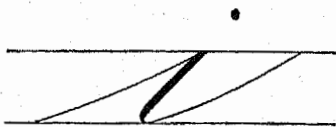
Ydavatel.

Knihy pro chudé. Na 10 výtisků Klicperovy První čítanky najednou odebraných (tehdy pro každého 11. žáka každé třídy) dává se vázaný výtisk pro chudé zdarma a to přímo školám. Páni ředitelé a řídící učitelé se tudíž žádají, aby nakladateli (adresa: F. Tompšský v Praze) oznámili počet žáků, kteří čítanky užívají, načež poměrný počet výtisků pro chudé bez prodlení franco se zašle.

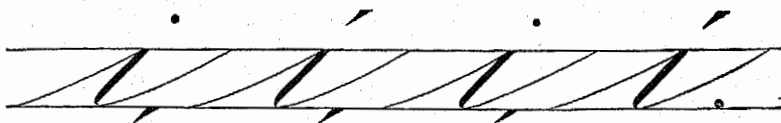
Do míst, kde skladu školních knih není, aneb kde by se výtisk draže prodával, než jak na titulu udáno, zasílá nakladatel buď za hotové peníze (poštovní poukázku), anebo na poštovní dobírku žádaný počet výtisků i s výtisky pro chudé přímo školám franco.

UNIVERSITNÍ KNIHOVNA	
FILIOZOFICKÉ FAKULTY	
Tiskem A. Haase v Praze.	
KÁLOVÉ	
Signat. č.	1954
Invent. č. 1.	201466

1

i

i

í

i

í

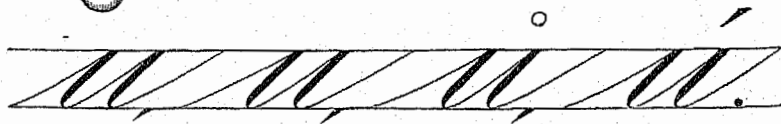
i

í

2

u

u

u

û

ú

u

û

i

u

i

u

û

ú

3

e e

e e e e e e e e

e é ě i u ě í

é e u i í ů ě

4

o o

o o o o o o o o

o o u ou o e

i u ě i e o u

*) erb.

a a

a á a a.

a á a o u ou

e i o a o á

6 *y (i)*

y y' y y'.

y ý y ý a i í u ů
 ú ě é o á y i u e

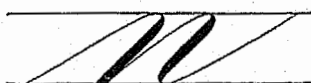
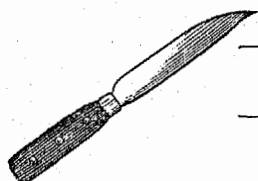

m m

má / má = mí

my / má = me

mi, mu, me, mě,
 mo, ma, my, mou.
 má, mi-mo, mé-mu.
 u-mí. — my má-me.

n

on, o-na, a-no.

o-na ne-má.

ne, nu, no, ny, nou.

on, o-na, o-no, o-ny,

a-no, ne, mě-na.

mi-ne. — mi-nou.

o-na u-mí. — an-na

ne-u-mí. — on ne-má.

my ne-má-me.

v **V**

vi vu ve vě vo va vy vou

o-na ne-ví — ne-ví-me

vi, vu, ve, vě, vo, va,

vy, vou.

va-na, va-ny, va-ne, no-vý,

no-vá, no-vé, no-vou,

no-vi-na, no-vě.

o-na ne-ví. — ne-ví-me.

my ví-me no-vi-nu. — on

mí-vá. — o-na u-mý-vá.

r **r**

ví-no ví-na.

má-me ré-vy.

ry, re, ro, ra, ru, rou.

rý-ma, rý-mu, vo-ry, má-ry,

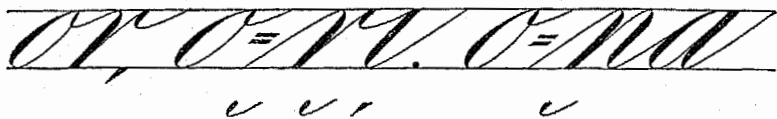
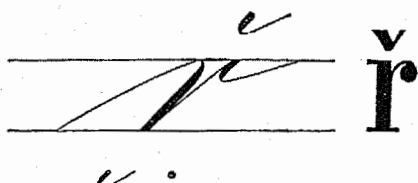
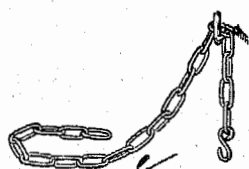
mů-ry, mí-ra, mí-ry,

mě-rou, ví-ra, rou-ra.

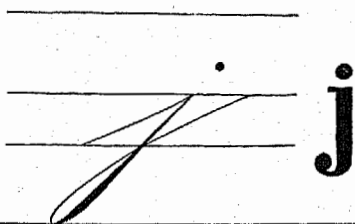
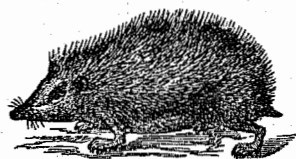
má rý-mu. — o-na má

no-vou mí-ru. — má rá-my.

má-me ré-vy a ví-no.

ři, ří, ře, řo, řa, řá, řů.
 vý-ři, ře-me-ny, oř, o-ři.
 oř o-rá. — o-na ma-ří.
 mě-ří-me ví-no mě-rou.
 on ne-mo-ří o-ře. — vě-ří.
 mě-ří-me ře-me-ny. — on
 mí-ří. — on mi vě-ří.

já jí-va, vy-je

my-je-je já-ro

ji, jí, ju, je, jo, ja.

já, ja-ro, já-ma, já-my,

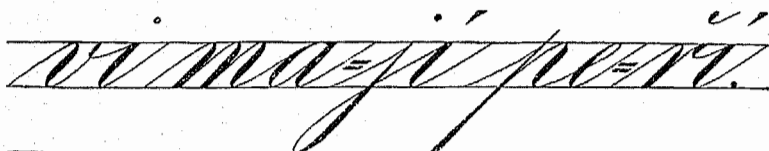
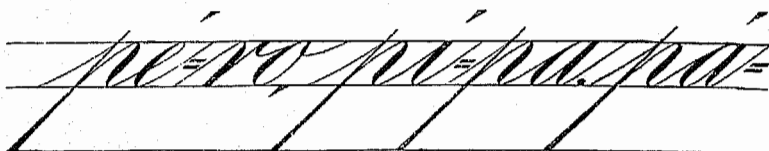
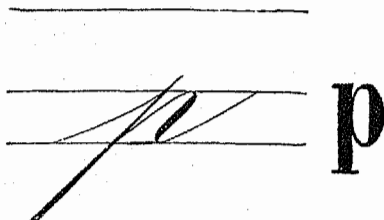
jí-va, jí-vy, ja-vo-ry, ji-ný,

ji-ná, ji-né, vě-je, mo-ře.

on vy-je. — o-na u-vi-je.

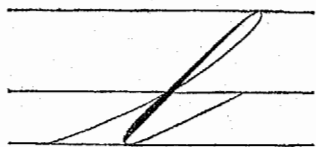
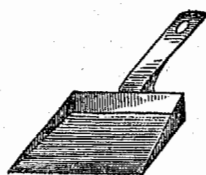
my vi-je-me. — ma-jí

ja-vo-ry. — ne-ma-jí ví-na.

pi, pu, pe, pě, po, pa, py, pou.
 pi-vo, pě-na, ře-pa, ře-py, ře-pu,
 pé-ro, pá-vi, pa-ví, pou-pě.

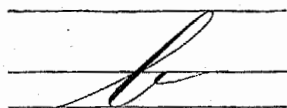
va-ří-me ře-pu. — vy-pí! — pi-je
 pi-vo. — ne-pi-ji pi-va. — o-na
 má pou-pě. — vý-ři ne-pě-jí.
 pi-vo ne-má pě-ny. — má-me
 pa-ví pé-ro. — po-ví mi no-vi-nu.

l

úl, or=li, lí=pa,

la=no, o=ra, po=le.

li, lu, lû, le, lé, lo, la, ly, lou.
 vo-li, úl, lí-pa, po-le, ro-le, la-no,
 pi-la, pi-lou, lí-ný.
 me-lou. — má-li pi-lu? — ne-má
 pi-ly. — má-me ma-lou mů-ru.
 o-ra-jí po-le. — lí-pa má lu-pe-ny.
 o-na vy-li-la pi-vo. — o-ny vi-ly.
 mí-ři-li na je-le-ny.

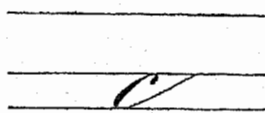
b

bi=ly ry=ba, bu=bu.

bu=bu má ry=ba.

ro=bě je ma=lí.

bi, bu, be, bě, bo, ba, by, bou.
 bí-ly, bí-lá, bí-lé, by-la, ne-be,
 ry-ba, ry-bu, ry-bě, ry-bou, bou-le,
 o-ba, o-bě, bo-by, or-ba, pé-ro.
 on mě ba-ví. — by-lo má-lo
 o-bi-lí. — ma-jí-li ry-bá-ři ry-by?
 o-na bí-lí. — o-ba vo-li o-ra-li.
 bou-le bo-lí. — má-me pé-ra.

C

co? ce=py, ci=bu=le.

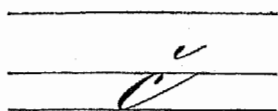
co má? má o=vo=ce.

la=vi=ce je no=vá.

ci, cu, ce, co, ca, cou.

co, ce-na, ci-bu-le, ce-py, co-py,
lí-ce, u-li-ce, la-vi-ce, o-vo-ce, vě-ci,
ce-lý, no-ci, ov-ce, ru-ce.

má-me ru-ce. — co jí oř? — oř
i ov-ce ma-jí pí-ci. — o-vo-ce
by-lo la-ci-né. — co je bí-lé?
lí-ce je bí-lé. — bě-li-ce je ry-ba.

č
čá=ra, čé=lo, rý=če.
va=ří=li, ve=če=ři?
co=la=pa=ji, čá=pi?

či, če, čo, ča, ču, čou.

čá-pi, čá-pě, čá-ra, če-lo, o-či,

če-pi-ce, rá-če, rý-če, ve-če-ře.

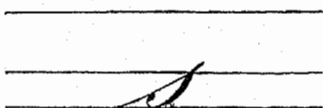
má-čí. — čí ov-ce be-čí? —

če-pi-ce ne-bý-vá bí-lá. — o-ra-či

o-ra-ji. — va-ří-me ve-če-ři. — oř

ři-čí. — o-či i ru-ce mě bo-lí.

co pu-čí na ja-ře?

S

se=no, so=va, ma=so.

ma=so se va=ří.

ov=ce se pa=sou.

se, si, sy, sa, so, su sou.

so-va, ma-so, se-no, o-sa, su-pi,

lo-so-si, so-bi, ly-sý, le-sy, se-je.

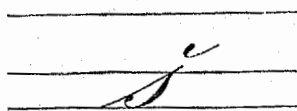
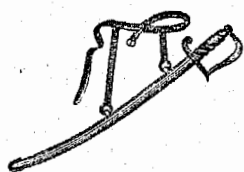
an-na je sa-ma. — se-me-no se

se-je. — ma-so se va-ří. — co

sy-čí? — ov-ce se pa-sou na

lou-ce. — co se mí-sí? —

ne-sou-li ry-bá-ři lo-so-sy?

Š

š*í*-j*e*, va-š*e* u-š*í*.

co p*í*-š*e*-m*e* p*í*-r*y*?

my-š*í* ma-j*í* u-š*í*.

še, ši, ša, šo, šu, šou.

u-ši, šo-sy, my-ši, ší-py, šu-pi-na,

le-no-ši, ra-ší, ši-je, pí-še, na-še,

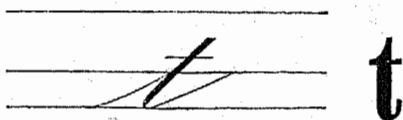
va-še, še-ro, še-ří, čí-še.

lí-py ra-ší. — ry-by ma-jí

šu-pi-ny. — lí-cí-me na my-ši.

le-sy šu-mí. — šou-pá-li se?

a-no, šou-pá se. — je še-ro.

20

te=ta, te=le, mý=to.

ví=tá=me te=be!

mo=tý=li lí=ta=jí.

ty, ta, to, tu, te, tou.

te-ta, te-le, mý-to, lé-to, ta-lí-ře,

pa-ta, pá-tá, pou-to, pou-ta, sí-to,

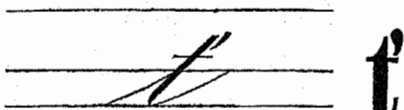
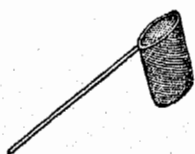
tu-pý, u-my-tý, vy-my-tý, sy-to.

te-le bu-čí. — pá-vi se to-čí.

co to ši-je? — lí-ný se tou-lá.

lo-pa-tou se ry-je. — mo-tý-li

po-le-tu-jí. — te-sa-ři te-sa-jí.

tě, ti, tí. **tě, ti, tí.**

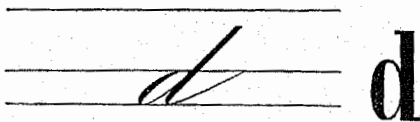
la-tě, tě-lo, tě-sí.

má-me bý-ti, tí-se.

ta, tu, ti, tě, to.

**tě-lo, la-tě, sí-ti, la-bu-tě, ta-tá,
tě-ší, sy-ti, mý-ti, rý-ti, pí-ti.**

**tě-ší-me se na ot-ce. — co
cí-tí-te? — la-bu-tě ma-jí bí-lé
pe-ří. — o-rá-či, vy se po-tí-te!
co tě pá-lí? — na tě-le má-me
ru-ce. — rá-no se mu-sí-me mý-ti.
mi-lá má-ti, co to má-te?**

du=dy, du=by, vo=da.

vo=da te=cě ti=še.

te=ta mi dá da=ry.

dy, da, du, de, do, do.

do-my, du-by, du-dy, da-ry, řa-da,

ra-da, du-še, vo-da, sa-dy, du-tý,

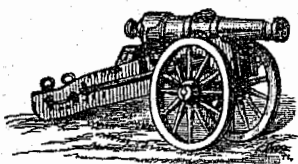
rá-da, še-dý, dá-va-ti, do-ti.

co to du-pá: cu-py, du-py? —

má-me bí-lé ná-do-bí. — du-dá-ci

du-da-jí na du-dy. — te-ta mi

da-la da-ry. — ná-do-ba je du-tá.

d **d**

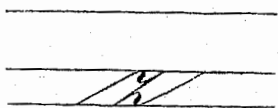
dě, di, dí. **dě, di, dí.**

dě-lo, lo-dě, do-ba.

dě-va, vo-di, dě-da.

ďa, ďo, dě, di, dí, ďu.

**dě-lo, dě-ti, dí-tě, dí-lo, di-vy, dí-ra,
dě-ra-vý, dě-si-ti, vě-dě-ti, di-vi-ti
se, ďo-ba-ti, čí-še, če-lo, lé-to.
co dě-la-jí dě-ti do-ma? — dí-tě
ve-de dě-da. — dí-vá-me se na
dě-lo. — pá-vi ďo-ba-jí. — co
má-me vě-dě-ti? — má-ti
na-ři-di-la, co dě-la-ti má-me.**

Z
ze-li, zi-ma, le-ze.
co le-ze po ze-mi?
ve-ze ze-li na vo-ze.

za, ze, zi, zy, zo, zu, zou.

zá-da, ze-mě, zá-ří, zi-ma, za-jí-ci,

zu-by, mí-za, zá-vo-ry, za-lí-va-ti,

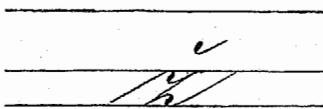
zou-va-ti se, le-ze, le-zou, zí-va-ti.

za-lí-vá-me ze-lí. — u-ša-tí za-jí-ci

se-dí na me-zi. — pi-la má zu-by.

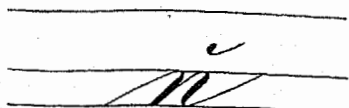
zi-ma se za-čí-ná. — zou-vá-me

bo-ty. — le-no-ši zí-va-jí.

Ž
žá-ba, ži-to, žá-ci.
že-na, vá-že, ži-to.
žá-ji-ci, bě-že.

ži, ží, že, ža, žo, žu.

žá-ba, žá-ci, ža-lu-dy, že-le-zo,
 ži-la, lo-že, ži-to, no-že, rů-že,
 ži-ža-la, rý-že, bo-ží, vá-ži-ti,
 bě-že-ti.—šá-ty, ší-py, zá-da, zu-by.
 ži-to se vá-že. — má-ti vá-ží
 rý-ži. — bí-lá rů-že se mi lí-bí.
 že-na že-ne ov-ce. — no-ží-ři
 dě-la-jí no-že. — čá-pi rá-di je-dí
 žá-by. — u-či-te-lé se tá-ží.

ň

ně ni ní **ně, ni, ní.**

bá-ně, ni-tě, la-ně

pa-ní, ší-je, ni-ti

ňa, ně, ni, ní.

bá-ně, ba-ňa-tý, vů-ně, ží-ně, la-ně,

pě-ní-ce, vi-ní-ce, pá-ní, pa-ní,

sá-ně, ně-mý, ny-ní, pě-ny, pě-ní.

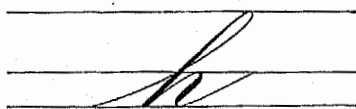
vo-da, dí-tě, te-ta, pa-ři-ti.

na vě-ži je bá-ně. — pi-vo se

pě-ní. — mě-ní-me pe-ní-ze.

pá-ní po-rou-če-jí. — na vi-ní-ci

má-me ví-no. — u-če-ní mě tě-ší.

h

hu=sa, hou=ba, vá=hy,

no=ha, ro=hy, hu=ti.

ho=lu=bi, ro=ba=ji.

hy, he, ha, ho, hu, hou.

hu-sa, hu-sy, hou-se, hou-sa-ta,

no-ha, no-hy, ho-lou-bě, ho-lou-

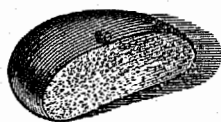
ba-ta, ho-ši, pa-ro-hy, ho-di-ny.

hou-ba se má-čí. — je-le-ni ma-jí

pa-ro-hy. — vo-li ma-jí ro-hy.

na vá-hy dá-vá se zá-va-ží.

po-le-na ho-ře-la. — co je pí-ce?

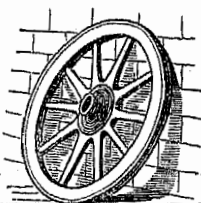
ch **ch**

chů=va, u=cho, chy=ba.

cha=lu=pa je ma=lá.

ma=šij ho=chu, uč=se!

cha, cho, chu, che, chy, chou.
 chy-ba, chy-by, chů-va, o-ře-chy,
 u-cho, u-ši, u-cha, mou-chy.
 chů-va cho-vá pa-cho-le. —
 chu-me-lí se. — či-chá-me vů-ni
 rů-že. — pa-cho-le bou-chá. —
 dě-ti chy-ti-ly hy-la. — ne-ma-jí
 do-ma ze-lí. — co lí-tá?

k **k**

ko-ně ko-lo ku-ře.

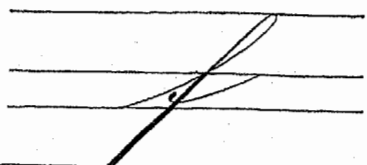
kou-le je ku-la-tá.

na-še ko-za me-ka.

ky, ka, ku, ko, ke, kou.

ko-lo, ku-ře, ku-řa-ta, ko-za, ko-sa,
kou-le, mou-ka, ků-že, ko-má-ři,
da-le-ký, ve-li-ký, ký-cha-ti.

ku-řa-ta tí-pa-jí. — ko-vá-ři
ko-va-jí ko-ně. — ko-hou-ti bu-dí
rá-no li-di. — ko-lo se to-čí.
lou-ky se ze-le-na-jí. — co se ce-dí?

f

fa-ra, rá-fy, fu-ra.

ku-pu-je-me fi-ky.

fi-la-li-bě-vo-ní.

fa, fe, fi, fy, fu, fo, fou.

fa-ra, fa-rá-ři, fá-bo-ry, hou-fy,

fi-ky, fou-ka-cí, fi-če-ti, dou-fa-ti.

kou-le fi-čí. — ko-tě fou-ní.

ve-zou fû-ru ze-lí. — má-me

u ša-tû fá-bo-ry. — ko-vá-ři

dě-la-jí rá-fy na ko-la. — ži-to

se se-je. — zá-ky-ně chy-bi-la.

g

ga=ze=la po=do=bá
se ko=ze. sa=go se jí.

ga, go, gu, gy.

ga-ze-la, sy-na-go-ga, sa-go, gu-ma.
žá-ci mí-va-jí gu-mu. — ga-li-le-a
je ze-mě. — ga-le-sů ne-jí-me.
sa-go mů-že-me va-ři-ti. — ga-ze-la
po-do-bá se ko-ze.

a, á, b, c, č, d, d', e, é, ě, f,
g, h, ch, i, í, j, k, l, m, n, ň,
o, p, r, ř, s, š, t, t', u, ů, ú,
v, y, ý, z, ž.

bě, dě, mě, ně, pě, tě, vě.

bě-li-ce, bě-li-či, o-bě, bě-du-je. — dě-lo, dě-va, dě-ti, há-dě, ne-dě-le. — rá-mě, mě-dě-ný, mě-ni-ti, mě-ři-ti. — vů-ně, ko-ně, sá-ně, ně-mý, žá-ky-ně. — pě-ši-na, pou-pě, pě-na, pě-ní. — tě-lo, ko-tě, la-tě, hu-tě, tě-ši-ti. — vě-ři-ti, vě-še-ti, po-vě-do-mý, vě-ci, vě-že.

chu-ra-vý bě-du-je: ach! ach! — bě-li-ce na so-bě má šu-pi-ny. — o-bě-ma o-či-ma ví-dí-me. — há-dě sy-čí. — mě-rou mě-ří se pi-vo i ví-no. — ko-ně ta-ha-jí vo-zy i sá-ně. pě-ni-ce mi-le pě-je. — te-ta mě tě-ší. co se vě-ší na vě-že? — má-me rá-mě. rá-mě na-zý-vá se ta-ké ra-me-no. — tě-ší-vá-me se na ne-dě-li. — me-zi po-li je pě-ši-na. — pě-ši-na bý-vá úz-ká. — pou-pě mě tě-ší. — mě-ní-me pe-ní-ze. — pi-vo se pě-ní. — má-me tě-lo.

du-by, dub, zu-by, zub, bo-by, bob, ho-lub, čáp, cep, čep, zo-bák, top, sud, sad, led, let, cit, pět, pád, měď, zeď, la-but, chuť, pe-čet, kov, lov, lev, ráf, páv.

zed-ní-ci dě-la-jí zeď. — ho-lub vy-so-ko lí-tá. — ja-ký zo-bák má čáp? — měď je kov. — la-but mi-lu-je vo-du. — o-tec má pe-čet. — lev je šel-ma. — páv se pyš-ní. sob a los ma-jí pa-ro-hy. — ret je čer-ve-ný. — vy-cid' mi ka-bát! — co se dě-lá ce-pem? — bo-lí mě zub.

pes, kos, les, lez, ves, vez, nos, bez, mez, vůz, koš, věž, liš-ka, nůž-ky, nůž, muž, lůž-ko, šiš-ka, myš-ka, roh, pa-roh, čich, ji-noch, le-noch, ne-het, neh-ty, ko-žich, dech, ko-že-luh, leh-ký.

pil-né-mu bůh po-má-há. — voz-ka ve-ze sůl. — náš dům je men-ší než váš. — kam se u-bí-ráš? — pil-né dít-ky mi-lu-je-me, lí-ných dě-tí li-tu-je-me. — pes má vý-bor-ný čich. — liš-ka dá-ví ku-řát-ka. — ja-ké

bar-vy je kos? — ne-moc-ný le-ží na
 lůž-ku. — ko-zel u-lo-mil si je-den roh.
 je-len od-ho-dil pa-roh. — sos-na má
 šiš-ky. — ves je ves-ni-ce. — do-vez mě
 do-mů! — o-nen muž kou-pil si od no-ží-ře
 nůž. — pe-ří je leh-ké. — o-lo-vo je těž-ké.

Polosamohláska l.

ml-sá, vl-na, sl-za, ve-dl, me-tl, pe-kl,
 pl-ný, ve-zl, le-hl, bou-chl, pá-sl.

ko-tě rá-do ml-sá. — od ko-ho má-me
 vl-nu? — ko-mu se po-do-ba-jí hl-ta-ví
 vl-ci? si-ro-tek ro-ní sl-zy. — pe-kař
 u-pe-kl pl-ný koš pe-či-va. — pu-dl le-hl si
 a ml-čí. — má-tl-li tě hoch? — o-tec si
 po dí-le od-de-chl. — be-ran se vl-ka le-kl
 a u-te-kl. — pl-ži o-ží-ra-jí ze-li-ny.
 ma-lý pa-sá-ček pá-sl ko-zy.

Polosamohláska R.

mr-ká, vr-čí, sr-na, dr-ží, tr-ká, kr-mí,
kr-tek, br-ky, pr-ší, zr-ní, hr-čí, chr-ti, ví-tr,
ko-pr.

na ko-ho vr-čí pes? — chr-ti ho-ní
sr-ny. — kr-ka-vec kr-mí kr-kav-če. — kr-
tek ži-je pod dr-nem. — dej po-zor, a-bys
ne-br-kl! — ry-tí-ři no-sí-va-li br-ně-ní.
bu-de br-zy pr-še-ti. — vůz hr-čí. — zr-ní
se dr-tí na mou-ku. — vi-chr bu-rá-cí.
ko-ho mr-zí u-če-ní? — o-či-ma mr-ká-me.
mr-kev je chut-ná. — ka-pr se-bou ve
vo-dě há-zí. — u po-to-ka je ko-ša-tá vr-ba.
na ní vr-ká ho-lub. — jak má-me dr-že-ti
pé-ro?

hej-sa, hej-no čá-pů le-tí!
ra-du-jí se ma-lé dě-ti.
ze-le-ná se lou-ka, les,
ra-ší lís-ka, ra-ší bez.
již je ja-ro, lé-to bu-de!
ce-lý háj tu pí-seň hu-de.

bla, bra, člo, dla, drá, hla, hra, chle, chra, klo, kry, mle, mru, plo, pro, sli, šra, šle, tle, tru, vla, vrá, zlý, zra, žla, žra.

blá-to, brá-na, člo-věk, dla-bu, drá-te-ník, hla-va, hra-vá, chla-pec, klo-bouk, krá-jí, mlé-ko, mra-ky, plo-va-ti, pro-si-ti, sli-by, šra-mot, po-šle, tla-pa, trá-my, vla-sy, vrá-na, zla-to, zra-lé, žla-by, žra-vý. —

hu-sy ma-jí na no-hou blá-nu ku plo-vá-ní. — so-chař dla-be dlá-tem. — v lé-tě bý-vá ve-dro. — vra-bec švi-hlá. — krá-lík o-hry-zu-je ke-ře. — mat-ka nás chrá-ní, ne-boj-me se! — hed-váb-ný klo-bouk bý-vá dra-hý. — co drá-tu-je drá-te-ník? — hra-vý chla-pec vy-tr-hu-je u-či-te-le. — vrá-na podle vrá-ny se-dá; rov-ný rov-né-ho si hle-dá.

tla-pou lev o-mrá-čí i člo-vě-ka. — ve-li-ké ku-sy le-du na-zý-va-jí se kry. — če-ho ne-máš, ne-sli-buj! — co je žlu-té? — na-še čer-ná krá-va dá-vá bí-lé mlé-ko. — dív-ky ma-jí drá-ty a ji-mi ple-tou pun-čo-chy.

bdí, bzu, ct, ctí, čpí, dbá, hbi, chtí,
jdu, kdy, lne, lká, mnu, ptá, rdí, rty,
rmou, sch, scho, sk, sko, st, sto, šk,
ško, št, ště, šva, tnu, tká, vče, vnu,
žnu, žha.

bdí-me, bzu-čí, ctí-ti, dva-náct, šest-náct,
čpí-ti, ne-dbá, hbi-tý, lnou, lka-jí, rmou-tí,
host, půst, li-sty, li-stí, vosk, voj-sko, dlask,
kost, ra-dost, ko-sti, ra-do-sti, déšť, ko-ště,
što-vík, houšť, hou-ští, šva-dle-na.

ne-moc-ný spí. — my bdí-me u je-ho
lo-že. — ny-ní se zbu-dil a lká. — dí-tě
lne k mat-ce — ne-dba-lý lhal, ny-ní se
rdí. — sty-dí se za svou lež. — ne-lže-te ni-
kdy! — pil-né-mu vše hbitě jde od ru-ky.
vče-ly i čme-li sná-še-jí med. — vče-ly sbí-
ra-jí med ta-ké pro člo-vě-ka. — člo-věk
se o vče-ly sta-rá. — o čme-le se člo-věk
ne-sta-rá, proč? — vnuk mi-lu-je své-ho
dě-da. — služ-ka sr-pem žne o-bi-lí.
u-hel jest žha-vý, ne-spal se! — jak se
jme-nu-ješ? — s kým jdeš? — byl jsem ve
ško-le. — u-jmě-te se to-ho si-rot-ka!

ml, sml, mls, vl, vln, pl, spl, plň, tl, stl, mr, smr, sr, srd, dr, zdr, vr, cvr, tr, str, kr, skr, hr, zhr, shr, hrd.

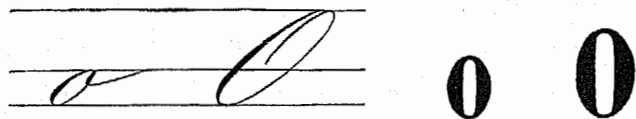
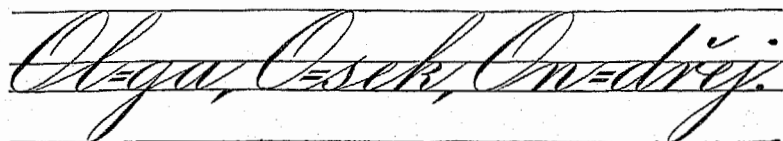
sml-sa-ti, mls-ný, vln-ký, spl-ni-ti, plň, ro-stl, smr-ky, srd-ce, zdr-žo-va-ti, cvr-ček, str-ka-ti, skr-če-ný, shr-be-ný, zhr-da-ti, hrd.

koč-ka sml-sa-la mlé-ko; jest mls-ná. vln-ké dříví špat-ně ho-ří. — spl-nil jsem, co jsem slí-bil. — žá-ku, plň své po-vin-no-sti! — na ja-ře o-řech ro-stl a kve-tl; na pod-zim při-ne-sl-o-vo-ce. — smrk ro-sté vy-so-ko. — v tě-le nám tlu-če srd-ce. cvr-ček pře-bý-vá na me-zích. — ne-str-kej-te se! je to ne-šluš-né. — sta-řec bý-vá shr-be-ný. — dí-tě-ti jest zi-ma, jest skr-če-no. — hr-dé-ho žád-ný ne-mi-lu-je; ne-bud' hrd!

hra, shra, — mlou, smlou, — mra, smra, — bra, zbra, — dra, zdra, — sta, msta, — zda, mzda, — trou, strou, — tmí, stmí, — klo, sklo, — mla, z mla, — vlh, zvlh, — zbu, vzbu, — dvo, zdvo, — sly, k sly, — kví, tkví, stkví.

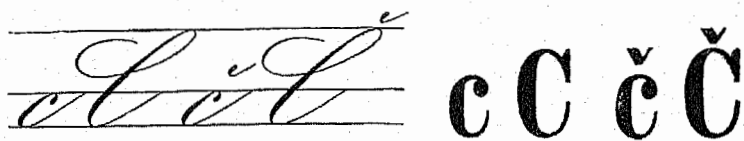
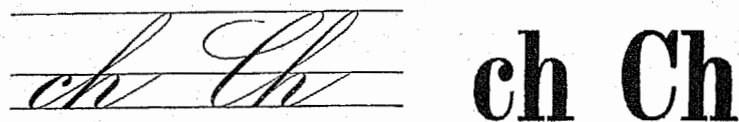
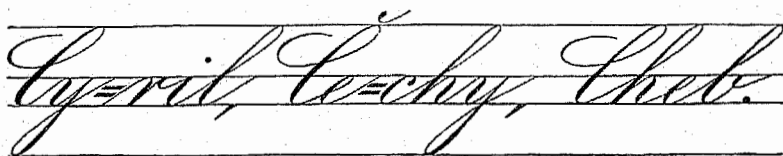
shra-ba-ti, smlou-va-ti, smrá-ka-ti se, zbraň, zdra-vý, msta, msti-vý, mzda, strouha-ti, stmí-va-ti se, sklo, z mlá-dí, zvlh-nou-ti, vzbu-di-ti, zdvo-ři-lý, k sly-še-ní, stkví-ti se.

se-no shra-bu-je se v ku-py. — mat-ka ku-pu-je a smlou-vá. — smrá-ká se, br-zy bu-de tma. — vo-ják či-stí zbraň. — zdra-vé tě-lo jest ve-li-ký dar bo-ží. — ne-buď msti-vý! — msti-vé-ho se kaž-dý vzdalu-je. — pil-ný děl-ník ho-den jest mzdy. na čem se strou-há křen? — kdy se stmí-vá? — sklo dě-lá se z kře-me-ne a ze so-li. — z mlá-dí se pil-ně uč! — zdvo-ři-lý člo-věk se-jí-má klo-bouk s hla-vy. — ry-chlý vždy buď k sly-še-ní! — co se stkví na ob-lo-ze? — hvěz-dy se třpy-tí.

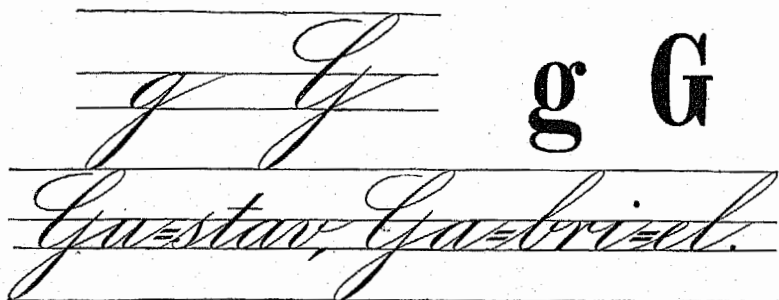
O-ti-li-e, On-dřej, Ol-dřich, O-sek, Ol-ga,
O-pa-va.

O-har-ka jest ře-ka. O-hař bě-há rád
po po-li. O-ta-kar jest vo-já-kem.

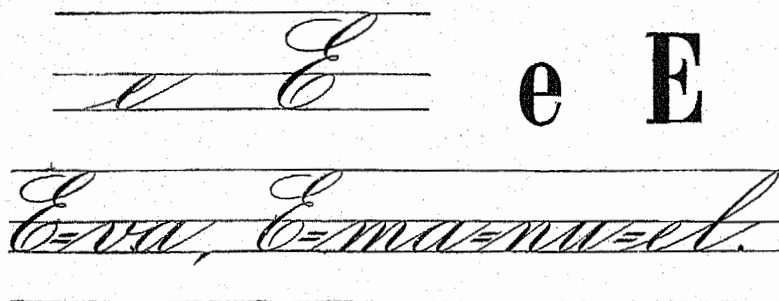
Ce-ci-li-e, Čá-slav, Ci-dli-na, Čest-mír,
Cy-rus, Chru-dim, Čer-no-vi-ce.

Co vám při-ne-sla Ce-ci-li-e? Cy-rus byl
krá-lem. Čá-slav jest mě-sto. Co jsi dělal?

Ger-tru-da, Ga-bri-el.

Gra-nát jest čer-ve-ný a dra-hý ká-men.
Ga-bri-e-la po-má-há Ga-bri-e-lo-vi. mo-je
te-ta jme-nu-je se Ger-tru-da. Go-li-áš byl
pyš-ný.

E-mi-li-e, E-ma-nu-el, E-le-o-no-ra. E-li-se-us, E-va, E-liš-ka.

E-mi-li-e se-dí ve-dle mne. E-ma-nu-el i E-le-o-no-ra pil-ně cho-dí do ško-ly.

X

X

X

Xa-ver, Xer-xes.

Xa-ver, Xer-xes. E-du-ard, O-ta-kar.
Xer-xes byl krá-lem. Co při-ne-sl
E-du-ard O-ta-ka-ro-vi?

V

V

V

Vy-j-těch, Vla-ta-va.

VI-ta-va, Vy-še-hrad, Vla-di-slav, Vra-ti-slav, Vi-lém, Ve-ro-ni-ka.

Vi-ta-va jest ře-ka. Ve-ro-ni-ka u-ple-tla
pár vl-ně-ných pun-čoch.

u U

u U

y Y

y Y

Ur-ban, Ú-pa, York.

Ú-pa, Ur-ban, Ú-stí, York.
Ú-pa jest ře-ka. York jest pěk-né mě-sto.

z Z

z Z

ž Ž

ž Ž

Za-char-i-ás, Ža-tec.

Za-cha-ri-áš, Ža-tec, Zá-hřeb, Žiž-kov.
 Zá-ří jest de-vá-tý mě-síc. Zu-by měj
 vždy či-sté! Ža-tec jest hez-ké mě-sto.

s S

S S

š Š

Š Š

Sa-mu-el, Sa-lo-me, Sá-za-va.

Sa-mu-el, Sa-lo-me, Sá-za-va.
 Skři-vá-nek lí-tá vy-so-ko. Star-ce má-
 me ctí-ti. Su-pi ži-ví se ma-sem. Ša-lo-
 moun byl vel-mi mou-drý.

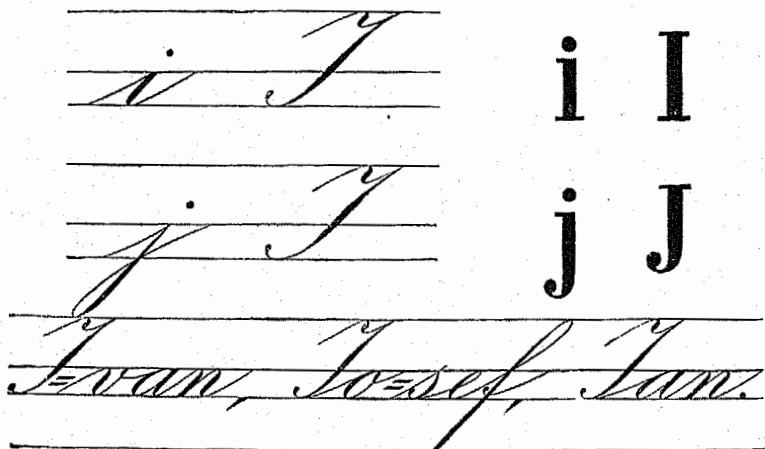
l L

L L

Lu-mír, Li-bu-še.

Lid-mi-la, Lu-káš, La-di-slav, La-zar,
Le-o-pold, Lu-ci-e.

Lhá-ři ni-kdo ne-vě-ří. Lé-to vždy jest
po ja-ře. Le-noch se žád-né-mu ne-lí-bí.
Lid-mi-la se v ko-ste-le mo-dli-la ná-bož-ně.

Ji-ří, I-si-dor, Ja-kub, Ja-ro-slav, Ju-
li-e, I-sák.

Jo-sef a Jan jsou bra-tři. Je-hla jest
vel-mi u-ži-teč-ný ná-stroj. Ja-ká jsou ja-
bl-ka dle bar-vy? Je-di-ná ji-skra mů-že
spů-so-bi-ti ve-li-ký o-heň. I-van Ja-no-
vi půj-čil kni-hu. Ju-li-e při-ne-sla třeš-ně.

h H **h H**

Hu-go, He-le-na.

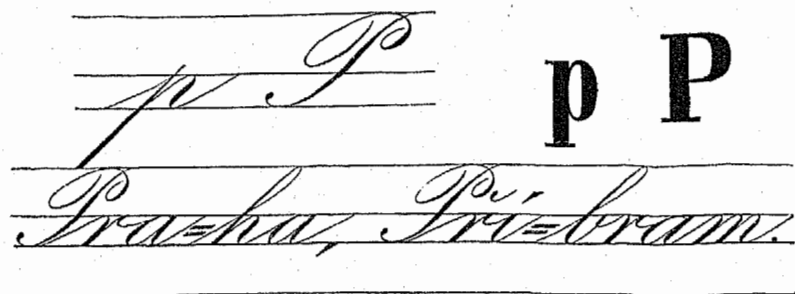
Ha-vel, Há-ta, Ho-sti-vít, Ho-ry-mír.
 Hu-go s Hed-vi-kou šel dě za-hra-dy.
 Há-ta nám vy-pra-vo-va-la o Ho-ry-mí-ru.
 Jak se cho-vá Ha-vel?

k K **k K**

Ka-vel, Ka-te-ři-na.

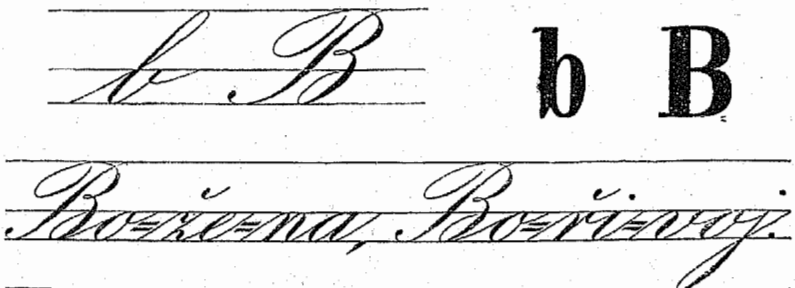
Kri-stus, Krok, Ka-zi, Kře-so-my-sl,
 Ka-mil, Ka-ro-li-na.

Ka-zi by-la dce-ra Kro-ko-va. Kře-so-
 my-sl byl vel-mi la-ko-mý. Ka-ro-li-na na-
 vští-vi-la ne-moc-nou Ka-te-ři-nu. Ka-mil
 jest hez-ké jmé-no.

Pra-ha, Po-di-vín, Pi-us, Pře-my-sl,
Pří-bram, Pan-krac.

Páv pe-ří má krás-né, a-le hlas má
o-škli-vý. Pán vo-lal slu-žeb-ní-ka. Plát-no
dě-lá se ze lnu.

Bo-ři-voj, Bře-ti-slav, Bla-žej, Bo-le-
slav, Bo-hu-mi-la.

Bůh jest vel-mi do-bro-ti-vý. Be-dli-vý
žák v čas pí-še svou ú-lo-hu. By-la-li
u vás Bo-hu-mi-la? Be-dřich má no-vý o-děv.

r R **r R**

ř Ř **ř Ř**

Ru-že-na, Ře-hoř

Ro-sa-li-e, Ře-hoř, Říp, Ra-fa-el.

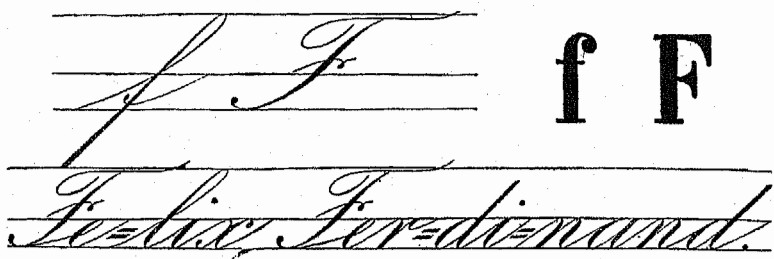
Ráj byl vel-mi krás-ný. Rá-no i ve-čer
má-me se mo-dli-ti. Ra-dla byl u-či-te-lem
sva-té-ho Voj-tě-cha.

t T **t T**

Tá-bor, Te-re-sie

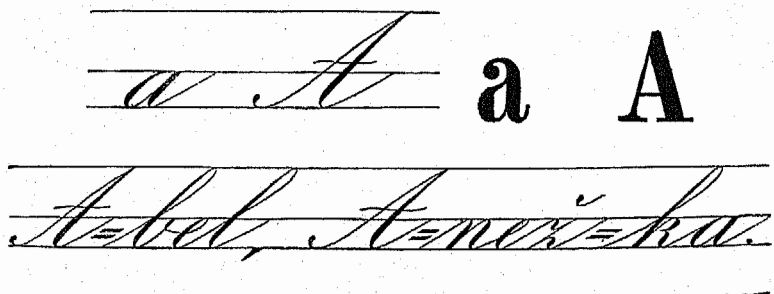
Te-re-si-e, To-máš, To-bi-áš, Tá-bor.

Tchoř jest šel-ma. Ta-bu-le jest dře-
vě-ná. Trá-va jest ze-le-ná.

Fran-ti-šek, Fer-di-nand, Fi-li-pi-na.

Fí-ky u nás ne-ro-stou pod ši-rým ne-bem. Fi-lip a Flo-ri-an jsou bra-tři. Cí-sař Fer-di-nand byl vel-mi do-bro-ti-vý. Fi-al-ka vo-ní lí-bez-ně.

A-dolf, A-než-ka, A-bel, A-bra-ham.

A-da-mo-vi sy-no-vé by-li Kain a A-bel. A-ma-li-e mi-lu-je svou se-stru An-nu. A-než-ko, po-spěš do ško-ly! O-tec po-slal A-dol-fa pro chléb.

n N

Ni-ko-dem, Ne-za-my-sl, Ne-klan..

Pán Je-žíš byl vy-cho-ván v Na-za-re-tě.
No-žem se ře-že a krá-jí. Náš pes jest vel-mi
o-stra-ži-tý. Ne-ní vše-cko zla-to, co se
bly-ští.

m M

Ma-touš, Mar-tin, Ma-rek, Ma-těj, Mi-
la-da, Mo-ni-ka.

Na sva-té-ho Mi-ku-lá-še se dě-ti tě-ší.
Mák ro-ste na po-li. Ma-líř ma-lu-je pan-nu
Ma-ri-i. O-tec vo-lá Mar-ti-na.

d D

Da-ni-el, Da-ri-us, Du-naj, Do-mi-nik.

Dě-de-ček po-ví-dá-vá mi po-hád-ky.

Děšť jest vel-mi u-ži-teč-ný. Do-ro-ta po-má-há mat-ce při prá-ci.

Jaké jsou věci.

1. Sníh jest bí lý. Kří da jest bí lá. Co jest je ště bí lé? U hlí jest čer né. Krev jest čer ve ná. Ob lo ha jest mo-drá. Trá va jest ze le ná. Slá ma jest žlu tá. Ka štan jest hně dý. Po pel jest še dý. O kno jest prů hled né. Dře vo jest ne prů hled né. Ko ši le jest bí lá ja ko sníh. Ne moc ný jest ble dý ja ko stě na. In koust jest čer ný ja ko u hel.

Pše ni ce jest žlu tá ja ko vosk. Pi-
voň ka jest čer ve ná ja ko krev.

2. Kůň jest ve li ký. Myš jest ma lá.
Věž jest vy so ká. Cha loup ka jest
níz ká. Stůl jest ši ro ký. Pra víd ko jest
úz ké. Niť jest dlou há. Je hla jest
krát ká. Kmen jest tlu stý. Vě tev jest
ten ká.

Ká men jest tvr dý. Má slo jest
měk ké. Sníh jest stu de ný. Ru ka jest
te plá. Míč jest ku la tý. Ja bl ko jest
ku lo va té. Krej car jest o krou hlý. La-
vi ce jest hra na tá. Že le zo jest těž ké.
Pe ří jest leh ké. Hůl jest rov ná. Roh
jest kři vý. Led jest hlad ký. Ků ra jest
drs ná.

3. Třeš ně jest ku la tá a slad ká.
Led jest hlad ký, stu de ný a tvr dý.
Sníh jest bí lý, měk ký a stu de ný.
O cet jest či stý a ky se lý. Ja bl ko
jest zra lé a chut né. Rů že jest čer-
ve ná ne bo bí lá. Vo da jest či stá
ne bo kal ná, stu de ná ne bo te plá.

Co kdo činí.

Čtu, pí ši, mlu vím, dý chám. Čte me, pí še me, mlu ví me, dý chá me. Co dělá me ve ško le? Co dě lá vá te do ma? Čiň me jen to, co do bré ho jest, a va ruj me se zlé ho.

Mat ka va ří. Služ ka pe re. Ba bič ka ple te. Tru hlář ho blu je. Co dě lá je ště tru hlář?

Ko hout ko kr há. Ka ná rek zpí vá. Sle pi ce kdá če. Ov ce be čí. Vla što vič ka šve ho lí. Pes ště ká ne bo vr čí. Hu sa ště be tá ne bo sy čí.

Ví tr vě je. Hrom ra cho tí. Vůz drn čí. Ře těž chře stí. Zvon zvu čí. Ho di ny cva ka jí.

Dům se sta ví. Ci hly se pá lí. O bi lí se se če. Ká men se lá me. Se me no se se je. Že le zo se ku je.

Jak se něco děje.

Za jíc bě há ry chle. Žák se u čí pil ně. Mo dle te se ná bož ně. Páv si

vy kra ču je pyš ně. O sel cho dí zdlou-
ha vě. Fi al ka vo ní pří je mně. Jak
cho dí kach na?

Kde se něco děje. Kam. Odkud.

Čer vi o bý va jí v ze mi. Ko vář
pra cu je v díl ně. Ja bl ka ro stou na
ja blo ni. Ry by ži jí ve vo dě. Pták vy-
le těl na strom. Jdi do mů! Mat ka
při šla z mě sta.

Kdy se něco děje.

Vče ra jsme po čí ta li. Dnes čte me
a pí še me. Zej tra bu de me kre sli ti.
Rá no bý vá chlad no. Dí tě ne má ni-
kdy lhá ti. Mluv vždy prav du!

Proč. K čemu.

Žák pro svou pil nost byl po chvá-
len. A dam a E va pro ne po sluš nost
z rá je by li vy hná ni. Proč ne ní
An na ve ško le? Pé ra po tře bu je me
ku psa ní. K če mu jsou klí če?

Čtení poučné.

I.

1. Tělo člověka.

Každé dítě jest **člověk**. Já jsem dítě, proto jsem člověk. Člověk má **tělo**. Na těle má **hlavu**, **trup**, *ruce* a *nohy*. Ruce a nohy jmenují se **údy**. Hlavu pokrývají *vlasý*. Vlasy jsou rozličné barvy. Na hlavě mám *čelo*, *oči*, *uši*, *skráně*, *nos*, *líce*, *ústa* a *bradu*. Nad očima jest *obočí*. Na očích jsou *víčka*. Na víčkách jsou *řasy*. Očima *vidím*, co je okolo mne. Ušima *slyším*, co lidé povídají. Co ještě slyšíme? Nosem *čichám* vůni květin.

Na ústech jsou dva *rty*. V ústech mám *zuby*, *jazyk* a *patro*. Zuby *žvýkám*. Jazykem a patrem *chutnám*. Chutnám, zda-li jest pokrm sladký, kyselý nebo hořký. Ústy mohou také *mluviti*. Celou přední část hlavy jmenujeme *obličej*. Kostnatá část hlavy jmenuje se *lebka*. Obličej má býti vždy čistý. Také zuby máme si často čistiti. Mezi **hlavou** a **trupem** jest *krk*. Zadní část krku jmenuje se *vaz*. Trup skládá se z *prsou*, *zad* a *břicha*. Na trupu jsou ruce a nohy. Na rukou i nohou jsou *klouby*. Ruce i nohy mají po pěti *prstech*. Jmenuj jednotlivé prsty u ruky! Prsty mají také klouby. Na

prstech jsou *nehty*. Celým tělem *cítím*, je-li venku horko nebo zima. Také cítím, je-li v pokoji zima nebo teplo.

Já *vidím, slyším, čichám, chutnám a cítím*. Mám pět smyslů, a to: **zrak, sluch, čich, chuť a cit**.

Každý člověk nemá pěti smyslů. Mnohý nevidí, mnohý neslyší. Já jsem šťasten, že mám všech pět smyslů.

Že pět smyslů: čich a chuť,
zrak a sluch a cit mám:
za to Tobě, Bože můj,
vroucí díky vzdávám.

2. Oči.

Mám dvě jasné, bystré oči; ty se hbitě, kam chci, točí; jima vidím stromy, pěkné kvítí, i jak slunce na obloze svítí. Milý Bůh dal potřebný mi zrak, slepým, ach! je všecko černý mrak.

3. Uši.

U hlavy mám uši, těma poslouchati sluší. Slyším-li volati tatínka, aneb zavolá-li matinka: „Pojď sem, dítě, pojď sem hbitě,“ ani chvilku nelením, bez prodlení běžím k nim. Oba dva mě rádi mají, někdy také říkávají: „Poslušno vždy buď, mé dítě!“

4. Ústa.

Ústa mám, mluvíti umím; čemu ještě nerozumím, o to rodičů se ptám; co si myslím, povídám. Směji se a někdy zpívám; každý den se též modlívám, a má duše velebí Pána Boha na nebi.

5. Ruce.

Zde ruka, zde ruka, pět prstů na ní, ta pravá, ta levá s loktem a s dlaní; posavaď obě, jak já, s kamarády, s hračkami hrávají pospolu rády. Nechť malé ručky si ještě hrají, až budou silnější a k dílu schopnější, práce dost nadělají.

6. Nohy.

Nohy mám a pevně stojím; že bych padl, se nebojím; v chůzi a běhu pozor dám, nikdy zbytečně neskákám; zpříma jako voják chodím, v blátě marně se nebrodím.

7. Čistota.

Proč se mi tak líbiš, bílá holubičko? Proto jen, proto jen, že míváš každý den tak čisté peříčko.

Proč se mi tak líbiš, má kočička hbitá? Proto jen, proto jen, že býváš každý den tak čisté umytá.

Proč se mi tak líbiš, hošku a děvčátko? Proto jen, proto jen, že býváš každý den čisté jak poupátko.

II.

8. Člověk dle stáří a údové rodiny.

My jsme ještě malí a slabí. Jsme *děti*. František jest *chlapec*. Anna jest *dívka*. My nezůstaneme vždy tak malými. Znenáhla budeme

většími a silnějšími; my rosteme. Z chlapce bude *jinoch*, z jinocha *muž*. Z dívky bude *panna*, z panny *žena*. Ženě se říká také *paní*. Můj otec jest muž. Moje matka jest paní. Starý muž jmenuje se *kmet*. Staré paní říkáme *stařena*. Muž a žena jsou silni. Kmet a stařena jsou slabi. Staré lidi máme ctíti. Otec a matka jmenují se *rodiče*. Já jsem dítě svých rodičů. Otec, matka a děti činí *rodinu*. František jest *syn* svých rodičů, Anna jest jejich *dcera*. Co jsi ty? Děti jedné rodiny jsou vespolek *bratři* a *sestry*. Kolik bratrů a sester máš doma? *Děd* a *babička* náležejí též k rodině. František jest *vnuk* svého děda a své babičky; Anna jest jejich *vnučka*. *Strýc*, *teta* a jejich děti jsou naši *příbuzní*.

9. Dětská láska.

„Pověz mi, holátko, zlaté pacholátko, u koho rád se chováš?“ „U mého tatíčka, děláme koníčka, hou-pity houpity hou.“ „Pověz mi, holátko, zlaté pacholátko, koho nejradší líbáš?“ „Matinku, matinku, má hladkou hubinku, tatíčková píchá.“ „Pověz mi, holátko, zlaté pacholátko, po kom se ti stýskává?“ „Po vás, má babičko, hruštičku, jablíčko v kapsáři míváte, pro mne je chováte.“

10. Bratr a sestra.

Matoušek obdržel pěkné jablíčko; na sestru zavolal: „Pohleď, Aničko, jak je to jablíčko krásné a hladké! Až je jen rozkrojím, to bude sladké!“ Na to

jde Matoušek s jablkem k stolu a praví k sestřičce: „Sníme je spolu.“ Sestřinka mu pohladila ručičku: „Sněz ty je sám jenom, milý bratříčku!“ Nechce tak Matoušek, již je rozkrojí: „Aby mně chutnalo, půlku na svoji!“ Matinka pochválila dívky obě: „Buďte jen vždycky tak upřímní k sobě!“

III.

11. Potrava člověka.

Mají-li lidé žítí, musí *jísti* a *pítí*. Co se může jísti, jest *jedlé*. Co se jí, jest *pokrm*. Jídáme *chléb*, *housky* a *koláče*. Z čeho se připravují tyto pokrmy? Z mouky dělají se ještě jiné pokrmy. Pokrmům z mouky říkáme pokrmy moučné.

Jídáme také *polévku* a *maso*. Jmenujte některé polévky! Maso se vaří nebo peče. Maso z telete jmenuje se telecí maso. Maso z ovce nazývá se skopové maso. Které maso jmenuje se hovězí? Z kterého masa dělají se *jitrnice* a *jelita*? Také maso některých ptáků a ryb se jí. Maso zaječí, srnčí a jelení nazývá se *zvěřina*.

Jídáme také hrách, čočku, boby, rýži, zelí a řepu. Tyto pokrmy jmenují se *zeliny*. Třešně, hrušky, slívy a jablka zvláště děti rády jídají. Tyto plody nazýváme *ovoce*. Pokrmem se lidé živí. Pokrm jmenuje se také **potrava**. Kdo mnoho jí, snadno se rozstůně. Buďme střídmí!

Mají-li lidé žízeň, pijí. My pijeme obyčejně

vodu. Voda jest dětem nejzdravější *nápoj*. Nepijme nikdy, dokud jsme uhřátí!

Mléko jest také zdravý nápoj. Kdy pijete kávu? Místo kávy pije se též někdy čaj. Starší lidé pijí také víno a pivo.

Buď střídmy v jídle a pití,
prodloužíš si živobytí.

12. Modlitba před jídlem.

*Milý Bože, račiž těchto darů požehnatí,
kterých z Tvé štědrosti budeme teď požívatí.*

13. Modlitba po jídle.

*Dobrotivý Bože, děkujeme Tobě,
že jsi nás nasýtil právě v této době.
Popřej, aby Tvé dary
byly nám též ke zdraví.*

14. Mlsný pudlík.

Kdo mi smlsal mlíčko, moje snídaníčko? Do-
stanu-li zloděje, tomu zle se poděje! Aj, co vidím
pak, pudlíčku? mokrou, bílou bradu máš! hráváš-li si
na kočičku? proč do kouta zalézáš? stydíš se a stra-
chuješ? víd, že mlsati víc nebudeš? sic tam visí me-
tlička na mlsného pudlíčka!

IV.

15. Oděv člověka.

Včera byl den mého narození. Krejčí mi při-
nesl nový *kabát*. Z toho jsem měl velikou radost.

Můj kabát jest z *látky vlněné*. Již dříve byl jednou krejčí u nás a vzal mi míru. Doma kabát přistříhnul. Jeho tovaryši jej ušili. Problédnul jsem si svůj kabát velmi dobře. Má *rukávy, límec, život, šosy, švy, knoflíky a dírky*. Na straně vnitřní má můj kabát černou *podšívku* a dvě *kapsy*.

Nový kabát obleku jen v neděli nebo když s otcem půjdu na procházku. Budu-li se pilně učit, koupí mi matka také nové *spodky*, novou *vestu* a u *ševce* dá mi udělati nové *boty*. Strýček mi přislíbil, že mi u kožišníka koupí modrou *čepici*. Ó, jak chci býti pilným!

Můj otec nenosí čepice, on od kloboučníka má *klobouk*. Matka a sestry nosí také klobouky. Ale tyto klobouky vyhlížejí jinak než klobouk otcův. Klobouky tyto shotovila *čepčářka*. Někdy si dává matka na hlavu *čepec*, nebo si uváže *šátek*. Před poklizením nebo žehlením prádla matka bere si *zástěru*, aby si nezamazala *šatů*.

Matka nás často napomíná: Děti, **oděv** stojí mnoho peněz, šetřte ho a neušpiňte ho!

Rozeznáváme *oděv mužský* a *ženský*. Jmenujte oděv mužský! Jmenujte oděv ženský!

16. Čistotná holubička.

Anna byla již děvčátko odrostlé, ale přece šatu svého nehleděla, o šat špinavé ruce utírala a po ulici kalužinám se nevyhýbala.

Jednou šla s matkou na procházku. Den před tím pršelo a cesta byla sem tam ještě mokrá.

Anna nehleděla na cestu, a než se nadála, byly střevíce, punčochy a šaty zamazány. Teď přišly ku potoku, a právě chtěly přes něj jít; tu přiletěla holubička. „Stůj,“ pravila matka, „nehýbej se a dávej pozor! holubička se chce napít.“

Holubička se přiblížila, ale že bylo mokro a bláto, s kamene skákala na kámen, až byla u vody.

Anna se na ni pozorně dívala.

„Víš-li pak,“ tázala se matka, „proč ptáček tak činí?“ „Ovšem že vím,“ odpověděla Anna. „Holubička skákala po kamenech, aby se neumazala.“ „Podívej se na své šaty,“ pravila matka dále, „kdo je čistotnější, ty-li či holubička?“

Anna se začervenala a od toho času si ve všem hleděla čistoty.

V.

17. Obydlí člověka.

1.

Lidé mimo pokrm a oděv potřebují také *obydlí*. My bydlíme ve *světnici* nebo v *pokoji*. Světnice má čtyři *stěny*, *strop*, *podlahu*, *kamna*, *dvěře* a *okna*. Strop a stěny pokoje jsou obíleny. Podlaha jest z prken. Kamna skládají se z kachlů; užívá se jich k vytápění světnice. Dvěře mají stežeje, závěsy a zámek. Oknem vniká světlo do pokoje. Okna chrání také pokoje před zimou, větrem a deštěm.

Ve světnici jsou rozličné věci. Vidím zde *stůl, lavici, židle, prádelník, šatník, postele se slavníky a peřinami*. Na stěnách visí *obrazy a zrcadlo*. Jaké nářadí jest ještě ve světnici?

My máme jen jednu světnici. Otec tu pracuje, matka zde vaří. Bratři a sestry sedí na podlaze a hrají si. V noci spíme ve světnici. Než jdeme spat, modlíme se:

Bože, ty's mne chránil celý čas,
opatruj mne této noci zas!
Ty's o velké jak o malé dbalý,
bychom všickni bez starosti spali.

2.

Mnohá rodina má několik pokojů, totiž *pokoje*, v němž pobývá ve dne, potom *ložnici, jídelnu* a často ještě jiné pokoje. V pokojích bohatců stojí krásný nábytek. Stěny jsou malovány nebo čalouny pokryty. Podlaha často malými deskami jest vykládána a koberci pokryta.

Služka každodenně vymetá pokoje a utírá prach s nábytkem.

Lidé, kteří mají takové obydlí, nevaří v pokoji, ale *v kuchyni*. V kuchyni stojí *sporák* s velikou *plotnou*. Na plotně *kuchařka* vaří. Vedle sporáku leží *uhlí a dříví, pohrabáč a kleště*. V kuchyni jsou mnohé věci, jako: *štoudev, putna na vodu, konev, škopek, střež, džbán, potom pekáče, rendlíky, mísy, talíře, šálky, sklenice, hrnce, pohličky*; dále jsou zde *cedníky, slánky, nálevky, vrtičky, vařečky*, potom mnoho *noží, vidliček a lžic*. Víte-li pak také, k čemu ty věci jsou?

3.

Blízko kuchyně bývá *špižárna*. Do špižárny hospodyně ukládá zásoby chleba, mouky, vajec, sádla, másla a jiných pokrmů. Ale maso dává se do *sklepa*, aby zůstalo čerstvé. Kuchařka, jde-li do sklepa, bere si světlo, a potom ze *síně* po schodech kráčí do sklepa. Sklep jest pod zemí. Ve sklepě jest temno a chladno. V jednom koutě jsou brambory a řepa, ve druhém sudy s pivem a láhve s vínem. Služka do sklepa také dává vanu a škopek, aby toto *dřevěné nádobí* nerozeschlo a neteklo. Když chce práti, přináší škopek a vanu zase nahoru. Vanu postaví na lavici, naleje do ní vody a namočí prádlo. Na to pere, špláchá a drhne tak dlouho, až košile, límce, šátky a punčochy jsou čisty. Nyní se věší prádlo na *půdu*, aby uschlo. Na půdu chodí se také po *schodech*. Půda jest pod *střechou*. Tam vane vítr, a proto tam prádlo také dobře schne. Vítr přichází *vikýřem*, vane *podkrovím* a odchází protějším vikýřem. Co se mimo prádlo ještě dává na půdu?

4.

Pokoj, kuchyně, síň, schody, sklep a půda jsou části domu a nalézají se uvnitř. Pozorujeme-li dům zevně, vidíme *zdi, dvěře, okna, střechu* a na střeše *vikýře* a *komíny*. Na některých domech také bývá *hromosvod* a *povětrná korouhvička*. Místo korouhvičky bývá někdy i plechový kohoutek. Dům se staví. K tomu jest potřebí kamení, cihel, vápna, písku a dřeva. Některé domy jsou jen ze dřeva a hlíny. Střecha kryje se taškami, břidlicí, slamou nebo šindelem. Některé domy mají jedno patro (poschodí), jiné mají dvě, tři

i čtyři patra. Při stavbě domu mnoho lidí jest zaměstnáno. Nejvíce jsou zaměstnáni *zedníci, nádeníci, a tesaři*. Ale i *pokryvač, truhlář, zámečnick, sklenář a natěrač* mají zde co dělati.

18. Hádanka.

Beznohý jsem, a přec pomalu na strom vylezu i na skálu; ačkoliv dva růžky mám, nikoho nepotrkám; jsou měkounké a hebounké, na nich visí oči mé; chei-li, zastrkuji je. Co jsem, tobě zvěstuji: Já jsem domkář malý, domek mám ze skály a v něm přebývám; lezu-li jen ledakam, nosím jej na zádech. Víš-li o mých spádech, řekni, jak se jmenuji.

19. Jiskra.

Dítě rádo hrálo si s uhličky, třeba že mu to matka velmi často zakazovala. Jednou vyletěla jiskra z uhličku do slámy, která na blízku stála, a ve slámě se ukryla. Za nedlouho chytla se sláma. Dítě se toho leklo, žádnému nic neřeklo a uteklo. A poněvadž nikdo ohně vodou nehasil, zmáhal se oheň po celém domě. Od slámy chytly se postele, potom záslony, stoly, židle a skříně; slovem vše, co v příbytku bylo, hořelo. Konečně hořel celý dům. Plamen tak byl vysoký, jako kostelní věž. Tu zvonili na poplach, lidé leknutím křičeli, vojáci bubnovali; bylo to strašlivé podivání. Strikačky přijely a počaly vodu do ohně stríkati; ale to již nepomohlo. Dům shořel se vším, co v něm bylo, a zůstalo jen trochu uhlí a popela.

Nyni rodiče toho dítěte neměli ani mistečka, kde by bydleli a v noci spali; neměli také peněz na nový dům,

na peřiny, stoly a židle. Ó jak bědovali ubozí rodiĉe!
A to vře spůsobilo neposluřné dítě.

VI.

20. Duře lidská.

V těle lidskěm řije **duře** nesmrtelná. Duře nevidíme, neslyříme, nehmatáme; ona jest *neviditelná*. Duře ořivuje tělo. Tělo bez duře jest *mrtvo*. Mrtvé tělo jmenuje se *mrtvola*.

Sedíme-li ve světnici, můžeme si mysliti, co dělá otec na poli. Také si můžeme mysliti, jak pes vyhlříží, třeba nebyl před našima oĉima. — Duře **myslí**.

Dítě chce k matce. řízniřvý chce píti. Co chcete vy někdy? — *Duře chce*.

Ālověk nevřdy smí ĉiniti, co by chtěl; on musí také poslouchati. Jestli mne uĉitel pochvální, cítím radost. Jestli mne otec pohaní, cítím řalost. — *Duře cítí*.

Své dobré rodiĉe miluji; cítím k nim lásku. Ke komu cítíte jeřtě lásku?

Duře tedy *myslí, chce a cítí*.

21. Srděĉko.

Srděĉko ĉerstvě mi tluĉe v tělíĉku, a to má rádo tatínka, matičku. Víte-li, odkud to srděĉko mám? Dobrotivý Bůh mi je dal, všim dobrým mne obdaroval, za to mu srdce i duříĉku dám.

VII.

22. Škola.

My ještě jsme mládi. Kdo jest mlád, ten málo ví. Člověk mnoho musí věděti; proto se hned z mládí musí učiti. Čeho potřebujeme, tomu se učíme **ve škole**. Ve škole to vyhlíží jinak, než doma ve světnici. Tu sedí děti v dlouhých *lavicích* a hledí na učitele. Před vyučováním s učitelem se modlí nebo zpívají. Potom počíná se vyučování.

V lavici v *příhrádce* má každé dítě *knihu, tabulku, rafiku, písanku a péro*. Všech těchto věcí děti v příhrádce tak dlouho nechávají, až učitel poručí, aby je vyndaly. Nahoře má lavice okrouhlé díry. V těch jsou *kalamáře s inkoustem*. Před lavicemi stojí *školní tabule*. U ní jest *houba a křída*. Blízko tabule jest *stůl a židle* pro učitele. Na stole bývají *knihy, papír, péra a pravítko*. Na stěnách visí *obrazy a rozličné tabulky*.

Učitel se ptá, děti odpovídají. Děti čtou, píší, počítají a kreslí. Po vyučování opět se modlí nebo zpívají. Po modlitbě tiše odcházejí domů.

23. Hoch a psík.

Hoch: Pojď ke mně, malý hafáčku,
seděti zpřítma se uč!

Psík: Ach, ach! můj mladý panáčku,
malého mne tak nemuč!

Hoch: S chutí do toho, dej pozor jen;
budeš to uměti za jeden den!

Panáček ukazoval, a psíček pozoroval: zpříma seděl, přímo chodil; když mu co do vody hodil, s chutí tam skočil, třebaš se zmočil, rychle to vynesl ven; z toho byl hoch potěšen. Rád se též učival hošíček, byl z něho moudrý pak mužíček.

24. Nezlob se.

Václav s Františkem šel do školy. Na cestě ukazovali sobě psaní. František nahlédl do psaní Václava a pravil: „Václave, ty's nadělal mnoho chyb; ty's nepsal pozorně!“ I chtěl mu ukázati, kde chybil. Václav vytrhl mu pismo z ruky a uhodil jej. František se ho nedotknul, ale pravil: „Václave, to povím panu učiteli!“ — „Pověz!“ odpověděl Václav. Ale než se přiblížili ke škole, vzal Václav Františka za ruku a prosil: „Slyš, Františku! neříkej ničeho panu učiteli! Chybil jsem, odpust mi!“ František obrátil se ku prosicimu a viděl, že byl teskliv. I podal mu ruku a pravil: „Odpouštím tobě! Budme spolu zase dobří!“

Který z těch dvou chlapců byl zlostný? Který byl mírný a smířlivý?

VIII.

25. Kostel.

V neděli s rodiči svými chodívám do **ko-
stela**. Kostel jest veliké stavení s vysokou věží.

V kostele zpívají a modlí se lidé, a kněz tam káže o Pánu Bohu. V kostele to vyhlíží mnohem krásněji než ve škole. Strop jest tu velmi vysoký a klenutý a spočívá na silných sloupech. Na těchto sloupech visí krásné obrazy. U jednoho sloupu jest *kazatelna*. Na ní stává kněz, když káže. Blízko dveří jest *křtitelnice*. U té kněz křtí malé děti. Naproti hlavním dveřím stojí *velký oltář*. Na něm jsou *kříž* a *svícny*. Ve dvou řadách stojí v kostele lavice, aby si staří lidé mohli sednouti. Na *kůru* jsou varhany, na které se hraje, když lidé nábožně písně zpívají.

Ó, jak rád chodím do kostela! Jednou jsem byl s otcem také na věži. Tu jsem viděl veliké *hodiny* a *zvony*. Oknem díval jsem se na naši osadu a ještě mnohem dále. Lidé dole zdáli se mi býti malí jako trpaslíci. A přece jsem nebyl ještě pod střechou věže. Až budu větší, poprosím otce, aby se mnou vylezl až pod velikou *báni*.

Okolo kostela bývá *hřbitov*. Na hřbitově vedle sebe odpočívají zemřelí lidé, staří i mladí, bohatí i chudí. U některých hrobů postaveny jsou *kříže* nebo *pomníky* s nápisy. Také květiny rostou na hrobech. Příbuzní zemřelých sázejí a ošetřují je. Kdyby tato kvítka mluvití mohla, řekla by: „Spěte jen milí lidé; nastane den, v který se opět *probudíte!*“

26. Zvonek.

1. Aj ty zvučný zvonku náš,
libě ty nás volat znáš,
bychom z jitra modlitbou
práci započali svou.
2. A když slunko v poledne
na jasný trůn zasedne,
mile volá nás tvůj zvuk:
Krmě berte z Božích ruk!
3. Když se člověk unaví,
a se večer dostaví,
znova počneš zvučně hrát:
Modlete se, jděte spat!

27. Modlitba ranní.

Tobě, Bože! díky vzdávám
za to, že zdráv s lože vstávám.
Díky za tvou dobrotu,
že's mi opět k životu
popřál jeden nový den,
budiž za to veleben!

28. Modlitba večerní.

Bože, ty's mne chránil celý čas,
opatruj mne této noci zas!
Ty's o velké jak o malé dbalý,
bychom všickni bez starosti spali.

29. Poctivý chlapec.

Štěpán na cestě našel nůž; nůž byl pěkný, měl dvě želízka a krásné bílé střenky. Hoch šel do křovi a nařezal si proutků. V tom přišel pocestný a shýbal se stále, jako by něco hledal. Štěpán ho spatřil a hned si pomyslíl: „Ten jistě ztratil nůž.“ I přistoupil k němu a ptal se ho, co by hledal. „Ztratil jsem nůž; měl dvě želízka a krásné bílé střenky,“ odpověděl pocestný. Tu vyndal chlapec nalezený nůž a vrátil jej pocestnému.

IX.

30. Město a jeho obyvatelé.

Lidé neradi bydlejí sami; raději přebývají ve společnosti s jinými lidmi. Proto si vystavěli města a vesnice. V městě domy těsně stojí vedle sebe v řadách a činí ulice nebo třídy. Ulice jsou dlážděny. Také náměstí jsou v městě. Náměstí, kde bývá trh, jmenuje se tržiště.

V městě jsou domy s byty, školy, hostince a často i továrny, potom jest tam aspoň jeden kostel a jedna radnice.

Každé město má své jméno. Umíte-li jmenovati některá města? Také ulice a náměstí v městě mají svá zvláštní jména. Obyvatelé měst nazývají se měšťané. V městě bydlí úředníci, kupci, lékaři, lékárníci, hospodští, umělci a rozliční řemeslníci. Které řemeslníky znáte?

31. Kovář.

1. Kovář za svítání vstává, práci pilně vykonává, a jak na kováře sluší, do železa notně buší.

2. Statný kovář, milí braši, budiž nám při práci naší vždycky dobrým příkladem, potom blaze žít budem.

X.

32. Ves a její obyvatelé.

Ve vsi nebývá tolik domů jako v městě. Také nejsou tam domy tak pěkné jako v městě. Domy ve vsi jsou větším dílem nízké a nestojí těsně vedle sebe. Ve vsi bydlí také mnohem méně lidí než v městě. V jedné z několika vesnic jest kostel a fara; všechny vesnice, které patří k jednomu kostelu a k jedné faře, slovou *farní osada*. Tam, kde je kostel, bývá i *škola*. Vesničané živí se nejvíce *rolnictvím* a *chovem dobytka*. Vzdělávají role; proto jim říkáme *rolníci* nebo *sedláci*. Někteří vesničané provozují také řemeslo. Každá ves má své jméno. Jmenujte některé vesnice!

Rolník pečuje o naši potravu; k vůli tomu pěstuje obilí a dobytek. Pole k obilí nejdříve oře a hnojí. Potom seje a vláčí. K tomu potřebuje rozličného nářadí. Nářadí takové jest: *pluh* a *brány*. Mimo to potřebuje *motyky*, *lopaty* a *vozu*. Nářadí to uschovává rolník *v kolně*. Ta jest blízko jeho obydlí. Zralé obilí seče *kosou*, shrabuje *hráběmi*

a odváží je do *stodoly*. Ve stodole je mlatci mlátí. Do stodoly dává se často také seno z luk. *Koně, voly, krávy, telata* a *kozy* chová sedlák v *chlévě*. *Ovce* chovají se ve zvláštním chlévě, který se jmenuje *ovčinec*. *Vepři* bývají v malém nízkém *krmníku* na dvoře. *Slepice*, které na *hnojišti* hrabávají, mají svůj kurník. *Husy* a *kachny* chovají se obyčejně pod slepicemi. *Holubi* bývají v *holubníku*.

Obydlí sedláka s chlévy, se stodolou a s kolnou nazývá se *statek*. Někteří vesničané nemají polí ani luk, nýbrž mají jen malý domek. Tito nazývají se *domkáři*.

33. Dobrotivý Bůh.

Stromky, kvítka, pole, luka opatruje Boží ruka: na jaře je deštěm kropí, v létě sluněčkem zatopí, proti mrazům pak na zimu teplou dává jim peřinu.

XI.

34. Zvířata domácí.

Zvířata, která chová člověk v domě, jmenují se *domácí zvířata*. Která domácí zvířata znáš? Znáš *psa* a *kočku*, *koně* a *osla*, *vola* a *krávu*, *ovci* a *kozu*; potom znám ještě *vepře*, *husy*, *kachny*, *slepice* a *holuby*. Jaký užitek dávají nám tato zvířata? —

Pes hlídá náš dům. Kočka chytá škodlivé myši. Kůň nosí jezdce a tahá vozy i sáně. Osel nosí

břemena. Vůl tahá pluh i brány. Kráva nám dává mléko. Z mléka dělá se máslo, tvaroh a sýr. Od ovce máme vlnu. Z vlny soukeník shotovuje sukno a jiné látky. Koza dává mléko a chlupy. Z kozího mléka dělají se výborné syrečky. Slepice snášejí vejce, a kohout časně ráno ohlašuje nový den. Na kůzlata, jehňata a kuřata rády se děti dívají a také si s nimi rády hrají.

35. Dřevěný koníček.

Ty milý koníčku dřevěný můj,
 pojď ze svého chléva! hezky mi stůj,
 abych ti čabraku a sedlo dal,
 oprat a bičkůk svůj do rukou vzal.
 Pohleď, jak ostruhy na botkách mám;
 poslouchej, sice ti ostruhou dám.
 Už se mi, koníčku, poskoku chop,
 už oba jedeme: hopity hop!
 Umíš ty jechati, máš dobrý klus,
 cesty jsme hodný už ujeli kus.
 Koníčku můj milý, že's dobře jel,
 chci, abys po jízdě pokoj zas měl.

36. Lživý ovčák.

František pásal blízko velikého lesa ovce. Neda-leko od něho na polích pracovali rolníci. Ty Fran-tišek chtěl poškádliti. Jednoho dne křičel ze vši sfly: „Vlk jde! Vlk jde!“ Rolníci přiběhli hned s ko-sami a motykami, aby vlka zabili. Poněvadž vlka nikde neviděli, vrátili se ku své práci. František se jim potajmo vysmál.

Druhého dne volal opět: „Vlk jde! Vlk jde!“ Někteří rolníci přiběhli opět na pomoc; ale že vlka opět neviděli, odešli mrzuti na pole.

Třetího dne ukázal se skutečně vlk. František křičel, co mu hrdlo stačilo: „Pomozte! pomozte! Vlk, vlk!“ Ale žádný si křiku toho nevšímal. Ovce se před vlkem daly na útěk. Františka, který tak čerstvě utíkat nemohl, vlk dostihl a roztrhal.

Lháři nikdo nevěří.

Lež sama sebe tresce.

37. Hádanka.

Hezký jsem panáček, strakatý mám fráček, udatně vždy bojuji, nepříteli vzdoruji. Nosem jako slon se bráním, někdy až do krve raním. Posel nejsem, jiné vodím, s ostruhami pěšky chodím. Hřeben pěkný mám, ale sám se nečesám. Stoje spím, s ponocnými bdím, po nich také zpívám a lidi budívám, nový den ohlašuji. Hádej, jak se jmenuji!

XII.

38. Zahradá.

U domu bývá obyčejně také *zahradá*. Zahradá obehnána jest buď zdí nebo plotem z latí. Některé zahrady také trnitým křovím jsou ohrazeny. Takové křoví kolem zahrady nazývá se živý plot. V zahradě pěstují se rozličné *zeliny*, jako *salát*, *špenát*, *kapusta*, *karfiol*, *brukev*, *vodnice*, *mrkev*, *boby*, *řetkev*, *okurky*, *cibule*, *česnek*, *petržel*, *celer* a *chřest*. V zahradě bývají také *stromy*, na kterých rostou *třešně*, *višně*, *jablka*, *hrušky*, *švestky* a *ořechy*. Podle

zahradní zdi někdy bývají *kře*. Na křech rostou jedlé bobule. Jmenujte tři takové kře! Jahody nerostou na kři. Hrozny jsou na *vinné révě*. Réva se rozkládá po zahradní zdi. Nejvíce líbí se mi v zahradě *květiny*, protože mají krásné barvy a že vydávají libou vůni.

Bývají tu *sněženky*, *petrklíče*, *prvosenky*, *tulipány*, *lilie*, *karafiáty*, *růže*, *resedky*, *hvězdníky* a *jiřinky*. Zahrada musí se pilně vzdělávati: okopávati, pléti, zalévati, aby se zeleniny a květiny dařily.

Dítky, hrajete-li si v zahradě, nešlapejte po záhonech, nýbrž zůstávejte hezky na cestě!

39. Květiny v zimě.

Kam jste se, květiny, poděly, co jste tu tak mile voněly? Pod zemí spinkají květiny, jsou na nich ze sněhu peřinky; jen ticho, tichounko, dětičky, ať nezbudíte ty kvítečky. Přes rok na jaře Pán Bůh sám s milým sluníčkem přijde k nám, zlehounka s nich sejme peřinky a zvolá: Zbudte se, dětičky! — Tu honem vyndají hlavičky, tu honem otevrou očičky.

40. Včelka.

**Kdo vám poví, malé včelinky,
že zde kvetou medné květiny?
Kdo stoly krásné v nich vám chystává?
Viš, včeličko, kdo tak myslil na tebe?
Všemohoucí Tvůrce země i nebe.**

41. Neodkládej.

Bedlivá matka hleděla si v zahradě zeleniny. Jednou přikazovala dcerušce: „Liduško, podívej se na

ta malá žlutá vajíčka na dolejších lupení; z těch by se vyhlížly housenky a sežraly by nám zelí. Prohlédni dnes všecko a bedlivě ta vajíčka zamačkej; tak uhájíme zelí.“ Ale Liduška myslela, že později bude času dosti, až — na to dokonce zapoměla. Matka zatím ochuravěla, a po několik neděl nemohla přijít do zahrady. Po čase přišla tam s Liduškou, a ejhle, zelí celé bylo od housenek ožráno. Nic nezbylo než holý košťál, a lupeny vyhlížely jako metly. Zastyděla se Liduška za svou nedbalost. Matka jí domluvila a pravila: „Co můžeš učiniti dnes, toho na zejtrí neodkládej.“

42. Mladý štěp a pachole.

*Ó co krásných jableček, na která se srdce směje,
plodí již ten stromeček! Každý, každičky mu přeje;
všechněm jest už k podivení, ač on starší než já není.
Ó ty mne svou úrodností, stromku, nemáš zahanbiti;
přičiním se krásných cností ovocem tě převyšiti:
abych jednou v dospělosti rodičům byl ku radosti.*

XIII.

43. Pole a louka.

Když z vesnice nebo z města vyjdeme, přijdeme na *pole* a na *louky*. Na polích roste *žito*, *pšenice*, *ječmen* a *oves*. Obilí má dlouhá, dutá stébla. Žito, pšenice a ječmen mají na stéblech klasy. V klasech jsou zrna. Ječmen má na klasech dlouhé osiny. Oves místo klasů má laty. Žito a pšenice sejí se na podzim, ječmen a oves na jaře. Žito, pšenici

a ječmen mlýnář ve mlýně mele na mouku. Z ječmene dělají se ječné kroupy a slad. Oves jest nejlepší obrok koňům. Na poli pěstuje rolník také *hrách, čočku, zemčata, len a jetel*. Jetelem krmí se dobytek. Jetel jest bylina pícní. Z lodyh lnu dobývají se vlákna. Z vláken přede se příze. Z příze tkadlec dělá plátno. Hrách, čočka a zemčata lidem i zvířatům jsou výbornou potravou.

Na poli žijí také *zvířata, zvláště zajáci, koroptve, křepelky a skřivani*; též *žáby, ropuchy, ještěrky a užovky* tam bývají.

Na lukách roste *tráva*. Tráva luční seče se obyčejně dvakrát za rok a suší se. Co se při prvním kosení sklídí, to se nazývá *seno*, co při druhém, tomu říkáme *otava*.

44. Dítě a skřivánek.

Dítě. Proč málo, skřivánku, na zemi zpíváš?
Pověz, můj milánku, proč vysoko létáš, pod oblaky
dlíváš, křídloma třepetáš?

Skřivánek. Dole bydlím a sedám, dole potravu hledám;
pod oblaka lítám, Boha tam oslavuji;
křídloma třepetám, že jsem zdrav, se raduji.

45. Láska Boží.

Ovečky skákají po lučímách,
včeličky létají po květinách.
Ptáčata šveholí po celý čas,
po háji, po poli slyšet jich hlas.

A Pán Bůh se dívá s nebe dolů,
 jak slastí oplývá vše pospolu.
 I rosičku čerstvou na zem leje,
 každému stvoření radost přeje.

XIV.

46. Les.

V létě rádi chodíváme do *lesa*. Tam jest příjemný chládek. V lese rostou rozličné *stromy*: *jedle*, *smrky*, *borovice*, *duby*, *buky*, *břízy*, *jilmy* a mnohé jiné *lesní stromy*. Každý strom má kořeny, kmen, větve a ratolesti. Kmen, větve i ratolesti jsou pokryty korou. Duby, buky, břízy a jilmy mají široké listí; říkáme jim *stromy listnaté*. Jedle, smrky a borovice místo listí mají úzké jehličí; jsou to *stromy jehličnaté*. K čemu se potřebuje dříví těchto stromů?

Na dubě rostou žaludy, na buku bukvice. Žaludy a bukvice dávají se vepřům, kteří je rádi jedí.

V lese jsme viděli také *kře*: *ostružník*, *jalovec* a *lísku*. Na ostružníku rostou ostružiny, na jalovci černé bobule, na lísce lískové oříšky. V lese žijí rozliční *ptáci*. Tam hvízdá černý *kos*, tam poletuje zelený *čížek*; tu prozpěvuje pestrý *stehlík*, tam zase pěnká hezká *pěnkava*. Viděli jsme tam také *drozdy*, *krkavce*, *datle* a mnohé jiné ptáky. Někteří dělají si hnízda na stromech, někteří v hustém křoví,

a snášejí do nich vajíčka. Po lesních stromech s větvičky na větvičku skáče čiperná *veverka*. V lese žijí také *zajáci, králíci, lišky, jezevci, srny a jeleni*. Též *zmije* jest někdy v lese viděti. Zmije jest jedovatý had.

Za starých časů bývali v našich lesích také *medvědi* a *vlci*. Tato zvířata živí se masem jiných zvířat; říkáme jim *šelmy*.

47. Zelené město.

Známťe město utěšené, směle věřte tomu! To město sestává naskrz ze zelených domů. Hledati v něm přímých ulic jestiť arci marné; za to však jest moje město méně jednotvárné. Chodníky má mechovitým drnem vydlážděné, po stranách pak libovonným kvítím posázené. A ti, co v něm přebývají, jsou tam jistě rádi; neboť všickni prozpěvují, jak staří tak mladí. Ptáčkové jsoutě to milí, co tam prozpěvují, město — lesem, a ty domy u nás stromy slují.

48. Útrpný chlapeček.

Chlapeček viděl v zelené chvoji, jak se samička o mladé bojí. „Prosím tě, prosím, dobrý chlapečku, nechoď ty tady k mému hnízdečku! Jsou tu holátka, moje dětičky, jsou ubožátka ještě maličky. Bojí se každé to malé ptáče; dalo by strachem hned se do pláče.“ Chlapeček hodný pryč se ubíral, myslil si: Nač bych ty ptáčky týral? Samička hnedle tichá zas byla, své mladé ptáčky křídloma kryla. Když on odcházel, volala k němu, poděkovala srdečně jemu: „Děkuji tobě, milý chlapečku, že's neublížil mému hnízdečku.“ A když se chlapec navrátil domů, skočil si vesele a rád byl tomu, že učinil dle prosby samičky, která též ráda má své dětičky.

XV.

49. Voda.

Voda jest v studni, v rybníce, v potoce a v řece. Ve vodě žijí ryby, raci, žáby a jiná zvířata.

Husy a kachny také rády plovou ve vodě. Když z vody vylezou; máchají křídly a setřásají se sebe *kapky*. Vody potřebujeme k vaření, ku praní a k mytí. Čistá pramenitá voda lidem i zvířatům, jest nejzdravější nápoj. A jakou radost činí dětem, když se v létě mohou koupati. Jen ať nelezou do vody, jsou-li uhřáty! Jen ať se nekoupají bez dohlídky starších lidí! Voda žene velké mlýnské kolo a nežádá za to odměny; vodou hasí se také oheň. V zimě voda mrzne. Zmrzlá voda nazývá se led. Na led těšívají se chlupci. Po školním vyučování spěchají s bruslemi na zmrzlou hladinu vodní a prohánějí se tu vesele. Kéž by jen nechodili na slabý led!

50. Potůček.

Potůčku můj, jak to je, že si nedáš pokoje? běžíš celou noc a den, nikdy nejsi unaven. Kdo pak ti to poručil? Kdo tě tomu naučil? „S čistým pískem ve běhu, s květinami na břehu pořád pěkný hovor mám, s nimi vezdy rád si hrám; a ty tiché rybičky — ty jsou moje družičky. A tak běžím od zdroje, nežádám si pokoje; běžím celou noc a den, nikdy nejsem unaven; to mi Pán Bůh poručil, tomu On mne naučil.“

XVI.

51. Země a vzduch.

Na *zemi* vidíme lidi a zvířata, města a vesnice, zahrady, pole, louky a lesy. Země to všecko nese. Ze země se nic neztratí. I ptáci, třeba sebe výše vylételi, musí se zase k zemi vrátiti.

V létě země vyhlíží krásněji než v zimě. V létě se všecko zelená; květiny kvetou, a ptáci nás obveselují líbezným svým zpěvem. V zimě neslyšíme ptáků zpívati, a rostliny nemají svého zeleného oděvu. V zimě pokrývá zemi sněhový koberec a rostlin chrání před krutými mrazy.

Země není všude stejně rovná. Na některých místech jest vysoká, na některých nízká. Kde jest země velmi vysoká, tam jsou *hory*. S hor jest daleko široko viděti. Kdo z vás byl již na některém vrchu? Ze země kopá se *kamenné uhlí*, kterým topíme v kamnech. Také *vápno* a *kamení*, z nichž zbudovány jsou naše příbytky, pocházejí ze země. Ze země dobývá se také *sůl*, *železo*, *měď*, *zlato* a *stříbro*. K čemu potřebujeme těchto věcí?

Nad zemí jest *vzduch*. Vzduch cítím. Ústy a nosem dýchám vzduch do sebe. Zdravý člověk dýchá nosem. Beze vzduchu nemohli bychom žíti. Také zvířata a rostliny potřebují vzduchu. Kdo chce zdraví své zachovati, ten se často

v čerstvém vzduchu má pohybovati; proto otvíráme okna, abychom i ve světnicích měli čistý vzduch.

Když se vzduch rychle pohybuje, tehdy jest *vítr*. Vítr žene větrné mlýny a veliké lodi.

Ve vzduchu jsou někdy *mraky*. Z mraků padává *děšť* a někdy *sníh*; v létě padávají také *kroupy*. Viděl jsem už také *blesk*. Když se blýská, tehdy obyčejně také hřmí.

52. Vítr.

Kam větěrku stále vaneš? Rci, kdy vanouti přestaneš? „Kam a odkud vanu, nevím, než proč vanu, to vám povím: Vanu vodám občerstvení, vlhkým vodám vysušení, políbení květám nesu, dřímajícím stromem třesu — a z toho se raduji, že tak stále pracuji.“

XVII.

53. Den a noc.

Nad sebou vidíme *oblohu*. Obloha někdy jest jasná, někdy zamračena. Jasná obloha jest krásně modrá. Na jasné obloze ukazuje se nám někdy *slunce*, někdy *měsíc* a *hvězdy*. Hleděti do slunce škodí očím. Slunce osvětluje a zahřívá zemi. Beze světla a bez tepla slunečního ani lidé ani zvířata nemohli by živi býti. Všecko by zimou ztuhlo. Když slunce vychází, říkáme, že jest *jitro* nebo *ráno*. Dokud slunce svítí, je *den*. V polovici dne či *v pole-dne* jest slunce nejvýše na obloze. Když slunce zapadá, nastává *večer*. Když slunce vychází a když

zapadá, tu je vidíme nejníže. Po večeru následuje *noc*. Polovice noci nazývá se *půlnoc*. Co v noci vidáme na obloze?

Ve dne vše lépe vidíme než v noci, protože slunce jasněji svítí než měsíc a hvězdy. Hvězdy také ve dne jsou na obloze, ale my jich nevidíme, protože slunce jasně září. Někdy jsou na obloze *mraky*. Tu není viděti ani slunce, ani měsíce a hvězd.

Měsíc neukazuje se nám vždy v jednostejné podobě. Někdy vidíme celou jeho tvář, někdy jen polovičku, a jinde jen uzoučkový srpek.

Kdo dokončil v práci den,
tomu chutná dobře sen.

54. Měsíček.

*Měsíčku, měsíčku, vždy jinde vycházíš,
než kamkoli běžím, všudy mne provázíš!
Jednou jsi kulatý, podruhé rohatý,
nejsi-li měsíčku, na změny bohatý?
Jednou jsi rohlíček, podruhé bochníček,
někdy jsi tak jasných, jindy bledých líček.*

XVIII.

55. Rok.

Ke dni počítáme také noc. Sedmi dnům říkáme týden nebo neděle. Dnové v témdni se jme-

nují: Neděle, pondělí, úterý, středa, čtvrtek, pátek, sobota. Neděle jest den Páně. Ostatní dnové jmenují se všední a jsou ku práci ustanoveni.

Čtyři neděle a dva nebo tři dni činí jeden měsíc.

Rok má dvanáct měsíců. Tyto se jmenují: leden, únor, březen, duben, květen, červen, červenec, srpen, září, říjen, listopad, prosinec.

Tři měsíce činí jedno čtvrtletí nebo třináct týdnů. Rok má čtyři čtvrtletí.

Jaro, léto, podzim a zima jsou čtyři roční časy.

Březen, duben a květen jsou měsíce jarní; červen, červenec a srpen letní; září, říjen a listopad podzimní; prosinec, leden a únor zimní.

Otec má sedm synů, a každý syn jednu tvář má bílou a jednu černou. Kdo je to?

56. Hodiny.

Co hodiny, co děláte, neustále že cvakáte?

Ó, my radostně konáme to, co na starosti máme.

Denní dobu odměřujem, minulý čas ukazujem;

kývadlo naše stále pospíchá k věčnosti dále.

57. Píseň letní.

1. Tráva, tráva, tráva zelená! Usychala travička, spadla na ni rosička; tráva, tráva, tráva zelená!

2. Hájek, hájek, hájek dubový! V něm obývá slavíček, umí mnoho písniček; hájek, hájek, hájek dubový!

3. Louka, louka, louka za vodou! Kvetou na ní květiny, libovonné byliny; louka, louka, louka za vodou!

4. Růže, růže, růže červená! Kdo ji trhá, páchne ho do palečku měkkého; růže, růže, růže červená!

5. Lípa, lípa, lípa košatá! Libě voní její květ, z něho včelky berou med; lípa, lípa, lípa košatá!

6. Žito, žito, žito se bělá! Nový zraje chlebiček, naklepeme srpeček; žito, žito, žito se bělá!

7. Pšenka, pšenka, pšenka dozrává! Až ji všecku požneme, obžinky mít budeme; pšenka, pšenka, pšenka dozrává!

8. Léto, léto, léto radostné! Koho těší v poli klas, zvučný vydá zpěvu hlas; léto, léto, léto radostné!

58. Vlastovička.

Aj ty vlastovičko milá, kdes tak dlouho lýtala? Zde jsi hnízdo opustila a je prázdné nechala! Či jsi byla v teplém kraji po ten celý zimní čas, a se navrátila v máji do dědiny naší zas? — Vítej, rozmilá poutničko, z předaleké krajiny! Teplé zahřívá slunéčko již i naše končiny. Dopřejeme ti místečka, přijmeme tě pod střechu, vlet si do svého hnízdečka, potřebuješ oddechu!

59. Hra na vojáky.

Tluče bubeníček, tluče na buben, a svolává hochy: Hoši, pojdte ven! Zahrajem si na vojáky, máme flinty a bodáky! Hola, hura, hej, nikdo nemeškej!

Vezměte své tašky a své ručnice, připněte si k boku ostré šavlice! Zahrajem si na vojáky, máme flinty a bodáky! Hola, hura, hej, nikdo nemeškej!

Do řady se stavme, malí vojáci, i budeme někdy hodní jonáci! Zahrajem si na vojáky, máme flinty a bodáky! Hola, hura, hej, nikdo nemeškej!

Tam je břeh u cesty, jako pevný hrad, toho dobudeme beze všech útrat! Zahrajem si na vojáky, máme flinty a bodáky! Hola, hura, hej, nikdo nemeškej!

Tam stojí bodláčí: Hej na ně spolu! To my posekáme: Všem hlava dolů! Zahrajem si na vojáky, máme flinty a bodáky! Hola, hura, hej, nikdo nemeškej!

Utlká zajíček, má před námi strach; běžet ho necháme, ušetříme prach. Zahrajem si na vojáky, máme flinty a bodáky! Hola, hura, hej, nikdo nemeškej!

Sedí teď na bobku, stříhá ušima, snad se nám vysmívá ta čtveračina? Zahrajem si na vojáky, máme flinty a bodáky! Hola, hura, hej, nikdo nemeškej!

My ho potrestáme, neuteče zdráv; na zajíce střelme: Pif a puť a pať! Zahrajem si na vojáky, máme flinty a bodáky! Hola, hura, hej, nikdo nemeškej!

Zahnali jsme svého již nepřítele; vítězi se vraťme domů po dole! Zahrajem si na vojáky, máme flinty a bodáky! Hola, hura, hej, nikdo nemeškej!

XIX.

60. Pán Bůh.

Jiřík. Kde bydlí Pán Bůh, o němž jsi mi, milá matinko, povídala, že stvořil květiny a stromy?

Matka. Pán Bůh bydlí v nebi, ale On jest také u nás na zemi. On nás všechny miluje; my všickni jsme děti jeho.

Jiřík. Jsem-li já také jeho dítě?

Matka. I ty jsi jeho dítě; On také tebe velice miluje; slunce boží svítí také pro tebe, a ovoce i pro tebe roste.

Jiřík. Můžeme-li Pána Boha viděti?

Matka. Nikoli, Pána Boha viděti nemůžeme. On jest duch, a duch jest neviditelný.

Jiřík. Ví-li Pán Bůh, co se děje na světě?

Matka. Ovšem že ví. Bůh ví všecko: i to, co si myslíš, jest mu povědomo.

Jiřík. Těší-li to také Pána Boha, učím-li se pilně?

Matka. To ho velmi těší.

Jiřík. Má-li pak to Pán Bůh rád, že tebe, matinko, a otce hezky poslouchám?

Matka. Ovšem že to má rád; On to také poručil.

Jiřík. Matinko, já budu vždy hodný a vždy Pána Boha budu milovati.

Matka. Čiň tak vždy, milý synu, pak se budeš sám z toho radovati, a otec, matka a Pán Bůh budou z tebe také míti radost.

61. Andělíček.

Když ty, moje dítko milouнкé,
v noci zamkneš oči jasňounké:
sejde anděl strážce s nebe,
a pak chrání ve snách tebe —
chrání přes noc celičkou,
tebe, otce s matičkou.

Proto ve dne andělíčka zase
na mysli hled' vždycky míti,
aby opět v temném nočním čase
ráčil nad tebou on bděti.

Chraň se myšlení zlého
i skutku nepěkného!

62. Bůh všecko ví.

Rád bych věděl a spočítal, kolik jest na zemi zvířátek, kolik pod oblohou ptačátek? Ale kdož pak ze všech lidí dobře by mi vypočítal, co mé oko sotva vidí, všecky broučky a červíčky, všecky ve vodách rybičky? Lidé velcí, učení, v uměních vycvičení, sotva jejich jména znají; jak je všecky spočítají? Darmo já se lidí ptám, jediný Bůh ví to sám; on jim denně pokrm dává, i mně život zachovává.

63. Ježíš přítel dítek.

Kristus Pán když s velebného trůnu sstoupil nebeského, aby syny ztracené učinil zas spasené: tu se zvláště přívětivě k dítkám měl a milostivě všech je nazval příkladem, církve svatě pokladem. Nejhojnější požeňání dával jim pln smilování; laskavě je k sobě zval, rád se s nimi těšival. Za to dítky ku vděčnosti s neodbytnou dychtivostí po Ježíši toužily, s ním jen býti prosily. U něho jim svatě, mile každá uplynula chvíle; nad vše sladší bavení v jeho našly učení.

64. Psaníčko.

Drahý dědečku!

Když jsi byl na podzim u nás, řekl jsi mi: „Karle, až se naučíš čísti, pošlu ti čítanku s hezkými obrázky.“ Milý dědečku, já už umím čísti a první čítanku jsem celou již přečetl. Buď tak dobrý a pošli mi tu novou čítanku s hezkými obrázky! Pilně se ve čtení budu cvičiti, a až k nám přijdeš, přečtu Ti z ní některou povídku. Moji rodiče Tě srdečně pozdravují.

Já jsem a zůstanu

V Praze,

1. dne měsíce července 1879.

Tvůj vděčný vnuk

Karel Vlček.

